

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2017

Helena ŽÁČKOVÁ

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Katedra literární kultury a slavistiky

Markéta Pilátová a její knihy pro děti

Helena Žáčková

**Bakalářská práce
2017**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Helena Žáčková**
Osobní číslo: **H14151**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia: Historicko-literární**
Název tématu: **Markéta Pilátová a její knihy pro děti**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce bude představit a analyzovat knižní tvorbu Markéty Pilátové, která je určena dětskému čtenáři. Práce bude rozdělena do dvou větších částí, a to teoretické a praktické. Teoretická část se zaměří na osobnost Markéty Pilátové jakožto spisovatelky, pokusí se ji zařadit do kontextu současné české literatury a zmíní i její překladatelskou činnost. Dále bude v teoretické části charakterizována literatura pro děti a mládež jako svébytný literární druh. V praktické části bude provedena analýza knih pro děti a mládež od Markéty Pilátové. Její texty budou podrobeny rozboru v oblasti tématu, kompozice, jazyka a hlediska.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Radek Malý, Ph.D.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

A handwritten signature in blue ink, which appears to read 'Miroslav Kouba', is written in the bottom right area of the page.

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

- Pilátová, M.: Víla Vivivíla a stíny zvířat Pilátová, M.: Víla Vivivíla a piráti Jižního moře Pilátová, M.: Kiko a tajemství papírového motýla Pilátová, M.: Jura a Lama. Pilátová, M.: Gorilí táta Pilátová, M.: Kiko a tulipán sekundární: ČEŇKOVÁ, Jana. Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.
- FIALOVÁ, Alena, ed. V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích. Praha: Academia, 2014. Literární řada. ISBN 978-80-200-2410-7.
- CHALOUPKA, Otakar, VORÁČEK, Jaroslav. Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1984.
- Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí: kontexty, problémy, trendy. Praha: Obec spisovatelů, 2009. ISBN 978-80-904218-3-7.
- KOBR, Jaroslav. Malý slovník literárních pojmů. Praha: Linx, 2001. Oktáva. ISBN 80-86194-08-6.
- MATOUŠEK, Petr a Martin REISSNER. Bylo, nebylo, bude: česká kniha pro děti a mládež 2004 = Once upon a time to come : Czech books for children and young people 2004. Ilustroval Jindra ČAPEK. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2005. ISBN 80-86310-51-5.
- MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. Encyklopedie literárních žánrů. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.
- ŠMAHELOVÁ, Hana. Návraty a proměny. Praha: Albatros, 1989.
- ŠMAHELOVÁ, Hana. Počátky kritického myšlení o dětské literatuře I. Praha: Univerzita Karlova, 1999. ISBN 80-85899-64-7.
- URBANOVÁ, Svatava. Meandry a metamorfózy dětské literatury. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1.
- KOVALČÍK, Zdeněk a Svatava URBANOVÁ. Minimum z literatury pro děti a mládež: stručný chronologický, tematický a žánrový přehled české literatury pro děti a mládež. Ostrava: Scholaforum, 1996. 77 s. ISBN 80-86058-15-8.
- VAŘEJKOVÁ, Věra. Česká autorská pohádka. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1998. ISBN 80-7204-092-8.

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Praze dne 27. 6. 2017

Helena Žáčková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu této bakalářské práce, doc. Mgr. Radku Malému, PhD., za jeho cenné rady a připomínky, trpělivost a ochotu.

Poděkování patří také mé rodině a přátelům za jejich neúnavnou podporu.

Název

Markéta Pilátová a její knihy pro děti

Anotace

Bakalářská práce nesoucí název *Markéta Pilátová a její knihy pro děti* se zabývá literaturou určenou dětskému čtenáři od současné české autorky. Teoretická část nastiňuje charakteristiku a vývoj literatury pro děti a mládež, a také představuje Markétu Pilátovou. Praktická část se věnuje analýze všech knih Markéty Pilátové, které jsou určeny dětskému čtenáři. Závěrečná část se zabývá komparací a generalizací analyzovaných děl.

Klíčová slova

Literatura pro děti a mládež; Pilátová, Markéta; *Víla Vivivíla a stíny zvířat*; *Víla Vivivíla a piráti Jižního moře*; *Kiko a tajemství papírového motýla*; *Jura a lama*; *Gorilí táta*; *Kiko a tulipán*

Title

Markéta Pilátová and her books for children

Annotation

Bachelor thesis *Markéta Pilátová and her books for children* focuses on children literature from this contemporary Czech author. Theoretical part of the thesis deals with characteristics and development of children literature in general and introduces Markéta Pilátová. Practical part aims to analyse all the books from Markéta Pilátová, which are designated for child readers. The last part of the thesis deals with comparison and generalisation of the analysed works.

Key words

Literature for children and young people; Pilátová, Markéta; *Víla Vivivíla a stíny zvířat*; *Víla Vivivíla a piráti Jižního moře*; *Kiko a tajemství papírového motýla*; *Jura a lama*; *Gorilí táta*; *Kiko a tulipán*

Obsah

Úvod	1
1 Literatura pro děti a mládež	2
1.1 Specifikace	2
1.2 Ilustrace	3
1.2.1 Funkce a význam ilustrace v LPDM.....	3
1.2.2 Vývoj české ilustrace	4
1.3 Členění LPDM	6
1.3.1 Členění dle jazykové formy	6
1.3.2 Členění dle záměru	6
1.3.3 Členění ontogenetické.....	6
1.3.4 Členění dle literárních žánrů	7
1.4 Vývoj české literatury pro děti a mládež.....	9
1.4.1 Počátky.....	9
1.4.2 Vývoj v 19. století.....	9
1.4.3 První polovina 20. století	10
1.4.4 Vývoj v letech 1945–1989.....	12
1.4.5 Literatura pro děti a mládež v devadesátých letech	14
2 Markéta Pilátová	18
2.1 Stručný životopis Markéty Pilátové	18
2.2 Publicistika a literární tvorba	19
2.3 Překladatelství	23
3 Dětské knihy Markéty Pilátové.....	25
3.1 Víla Vivivíla a stíny zvířat	25
3.1.1 Děj.....	25
3.1.2 Tematika a motivy	27
3.1.3 Jazyk	28
3.1.4 Kompozice a vypravěč.....	28
3.1.5 Ilustrace.....	29
3.2 Víla Vivivíla a piráti Jižního moře.....	29
3.2.1 Děj.....	30
3.2.2 Tematika a motivy	31

3.2.3	Jazyk	32
3.2.4	Kompozice a vypravěč.....	33
3.2.5	Ilustrace.....	33
3.3	Kiko a tajemství papírového motýla	34
3.3.1	Děj.....	34
3.3.2	Tématika a motivy	36
3.3.3	Jazyk	37
3.3.4	Kompozice a vypravěč.....	38
3.3.5	Ilustrace.....	39
3.4	Jura a lama.....	39
3.4.1	Děj.....	39
3.4.2	Tématika a motivy	40
3.4.3	Jazyk	42
3.4.4	Kompozice a vypravěč.....	42
3.4.5	Ilustrace.....	43
3.5	Gorilí táta.....	43
3.5.1	Děj.....	43
3.5.2	Tématika a motivy	45
3.5.3	Jazyk	46
3.5.4	Kompozice a vypravěč.....	46
3.5.5	Ilustrace.....	47
3.6	Kiko a tulipán.....	48
3.6.1	Děj.....	48
3.6.2	Tématika a motivy	49
3.6.3	Jazyk	51
3.6.4	Kompozice a vypravěč.....	51
3.6.5	Ilustrace.....	52
4	Vzájemné srovnání knih	53
	Závěr.....	55
	Použité zdroje	57
	Resumé	60

Úvod

Tato bakalářská práce se bude zabývat tvorbou Markéty Pilátové, konkrétně její literární tvorbou určenou pro děti a mládež. Klade si za cíl představit a analyzovat šest konkrétních dětských knih z pera této autorky.

Práce bude rozdělena do dvou větších oddílů, a to teoretické a praktické. V teoretické části bude charakterizována literatura pro děti a mládež jako svébytný literární druh. Bude provedena klasifikace tohoto literárního druhu podle několika kritérií a podle členění v odborné literatuře. Zajímat nás budou specifické rysy, kategorie i nastínění vzniku a vývoje prózy pro děti. Samostatnou kapitolu bude tvořit teoretický rozbor ilustrací dětské literatury, které jsou v dětských knihách velmi důležité.

Dále se teoretická část zaměří na osobnost Markéty Pilátové jakožto spisovatelky, pokusí se ji zařadit do kontextu současné české literatury a zmíní i její překladatelskou činnost. Uvedena bude stručným životopisem.

Tato východiska v teoretickém oddílu budou odborným podkladem pro druhou část – praktickou. V této části bude provedena analýza knih pro děti a mládež od Markéty Pilátové. Jedná se o knihy: *Víla Vivivíla a stíny zvířat*, *Víla Vivivíla a piráti Jižního moře* (druhý díl o víle Vivivíle), *Kiko a tajemství papírového motýla*, *Jura a lama*, *Gorilí táta* (knihy vznikla ze spolupráce Markéty Pilátové s Markem Ždánským) a *Kiko a tulipán* (druhý díl o japonské holčičce Kiko).

Tyto texty budou podrobeny rozboru z hlediska tématu, kompozice, jazyka a narace. Neméně důležitý bude i pohled na ilustrace těchto děl, neboť ilustrace v knihách pro děti jsou zřejmě mnohem zásadnější, než je tomu tak v literatuře pro dospělé.

Za rozbohem bude následovat srovnávací část, ve které budeme hledat nejvýraznější podobnosti a kontrasty mezi jednotlivými knihami. Srovnání se pokusí odpovědět na otázku, zda má Markéta Pilátová jako autorka dětských knih zaměření pouze na jednu věkovou kategorii, zda dodržuje jediný žánr literatury pro děti a mládež, zda používá podobnou tematiku atp. Tedy zda se dá její autorský styl generalizovat, nebo zda jsou její knihy rozdílné.

Celou bakalářskou práci s jejími hlavními myšlenkami a výsledky analýzy bude shrnovat závěr. Bude obsahovat základní a nejdůležitější východiska rozboru, analýzy, srovnání, generalizace a interpretace textů. Stručně zmíní poznatky z teoretické i praktické části.

1 Literatura pro děti a mládež

Literatura pro děti a mládež (zkráceně LPDM), též někdy označována užším termínem „dětská literatura“ nebo také „dětská četba“, je víceméně autonomní literární oblast, která je v příznakovém protikladu k literatuře pro dospělé. Může ovšem docházet i k přecházení děl z literatury pro dospělé do literatury pro děti a mládež. LPDM má svá specifika v žánru, funkčnosti, jazykových prostředcích, motivech a nezávislosti na proměnách literárních směrů.

V této kapitole se budeme zabývat literaturou pro děti a mládež jakožto svébytného literárního druhu a zájem budeme jevit o její specifika, členění a vývoj.

1.1 Specifikace

Specifika LPDM jsou dána nutností přístupnosti a atraktivnosti pro nižší věkové kategorie, zpravidla pro věk 3–16 let.¹ Záměrně se tedy snaží vyhovět požadavkům na estetickou stránku a také psychickým schopnostem adresáta, kterým je dítě. Tomu je důležité umět porozumět, neboť pouze tak může autor dokázat uchopit realitu dětského světa a dále s ní pracovat tak, aby mladého čtenáře zaujal.² Vzhledem k věkovému a vývojovému rozdílu mezi autorem a adresátem, je toho zřejmě nejtěžší úkol.

Vladimíra Gebhartová uvádí, že „specifičnost literatury pro děti se týká jak obsahu, tak formy literárního díla. A je pochopitelné, že nárok na specifické prostředky vyjádření je tím větší, čím je dítě jako adresát uměleckého díla menší.“³

To ovšem platí jen pro literaturu intencionální, která je určena dětskému čtenáři jako primárnímu příjemci. Jak je uvedeno v *Encyklopedii literárních žánrů*, některé texty považované za dětskou literaturu byly původně určené dospělému recipientovi, ale druhotně byly převzaty jako trvalá součást LPDM. Může k tomu dojít spontánně, či se tak stane vlivem školní výuky, tzn. povinné školní četby, čítanek, adaptací, se kterými se děti setkávají v rámci studia českého jazyka a literatury.⁴

Jana Čeňková i autoři *Encyklopedie literárních žánrů*, Dagmar Mocná a Josef Peterka, se shodují na funkcích LPDM. Ta má podle nich funkce poznávací, relaxační, didaktické a

---

¹ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x. s. 361

² GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 17-18

³ Tamtéž, s. 18

⁴ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x. s. 361

fantazijní. Čtenářská schopnost příjemce, která se teprve vyvíjí, koresponduje s variabilitou estetické funkce LPDM.⁵ Didaktická funkce, která rozvíjí jazyk, logiku, emocionalitu, hodnotovou a sociální orientaci, je v intencionální dětské literatuře ve velmi silném postavení, které v literatuře pro dospělé nemá. Funkce fantazijní (nebo také imaginativní) rozvíjí fantazii a hravost, ale k jejímu vyčlenění v rámci LPDM dochází až v kontextu moderní literatury.⁶ Rozhodně by ale četba měla být pro dítě odpočinkem a potěšením. Proto je nutné všechny funkce propojovat.

Jana Čeňková ve stati *Vznik a vývoj žánrové struktury literatury pro děti a mládež* uvádí, že v tematické rovině se LPDM projevuje jako emotivní a názorná. Zajímá se hlavně o dítě, jeho postavení ve společnosti, jeho mezilidské vztahy, jeho sebereflexi a jeho reflexi dospělých. Závisí zde hodně na schopnosti autora vžít se do dětského věku, vhodně interpretovat a komunikovat se čtenářem.⁷ Proto bývá v próze často užívána ich-forma, která čtenáři více přibližuje téma a více se s postavami ztotožňuje.

Literatura určená prioritně pro děti by měla mít také přizpůsobený jazyk a stavbu, aby jí dítě porozumělo. Nebo může být kniha předčítána; i toto musí mít autor na paměti. Lidové pohádky měly původně formu ústního vyprávění, a ačkoli se od ústní sféry přešlo ke čtenářské, musí se stále počítat s čtením nahlas. Ideálními jsou proto eufonické verše, ale zvukomalba i rytmika by měla být užívána i u prozaických děl.

1.2 Ilustrace

Výrazným a významným specifíkem LPDM je ilustrace. Samozřejmě, že ilustrace je používána i u knih pro dospělé, u mnohých odborných publikací, např. encyklopedií, je téměř nezbytná, ale její význam a úloha v knihách pro děti jsou jiné, a o tom bude pojednávat následující podkapitola.

1.2.1 Funkce a význam ilustrace v LPDM

Základní funkce ilustrace v dětské knize je estetická, neboť výtvarné zpracování knihy často přitahuje pozornost čtenáře a může být rozhodující při nákupu knih. Jako další funkce

---

⁵ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vznik a vývoj žánrové struktury literatury pro děti a mládež*. In: ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x. s. 12

⁶ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x. s. 361

⁷ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vznik a vývoj žánrové struktury literatury pro děti a mládež*. In: ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x. s. 13

ilustrace Vladimíra Gebhartová uvádí ideově výchovnou, poznávací a případně i naučnou.⁸ Funkce jsou tedy blízké funkcím LPDM.

Autorka také v *Literatuře pro děti* uvádí, že podoba a význam ilustrace (někdy také nazývána knižní grafika) se odvíjí, stejně jako podoba a význam LPDM vůbec, od potřeb dětského čtenáře. Protože menší děti ještě tolik neovládají čtení a pochopení textu jim trvá déle, než je tomu u starších dětí, mívají zpravidla knihy pro mladší děti více ilustrací, a to ještě ve větších formátech. V některých knihách pro nejmenší, jako je leporelo či obrazová kniha, je poměr text – obraz výraznější ve prospěch obrazu a text se stává pouze doprovodným. Knihy jsou zpravidla ilustrovány jedním ilustrátorem, ale jinak je tomu u časopisů. V těch je ilustrátorů více v každém čísle a dítě tak může vysledovat rozdílné pohledy na svět, mnohotvárné ztvárnění tohoto vidění světa a může hodnotit, co se mu líbí a co ne.⁹ Což můžeme pokládat i za výhodu časopisů pro děti a mládež, neboť ukázka více způsobů ilustrací může rozvíjet dětskou fantazii. Bohužel to ale na dítě může působit i zmatečně. Naopak ilustrování knihy jedním výtvarníkem zase působí jednotně a nabízí jeden určitý pohled na zobrazovanou věc.

1.2.2 Vývoj české ilustrace

Počátky české ilustrace dětské knihy se váží ke vzniku dětské knihy samotné, o které bude v tomto textu řečeno více v kapitole 1.4. *Orbis pictus* Jana Amose Komenského, která je považovaná za první dětskou knihu, byla ilustrovaná encyklopedie, takže už Učitel národů si uvědomoval důležitost ilustrace v dětské knize. Jan Amos Komenský si pro ilustrování vybral svého krajana v exilu Václava Hollara, ale vydavatel nesouhlasil a ilustrace byly svěřeny cizímu umělci.¹⁰

V následujících obdobích význam ilustrací zanikal. Jak uvádí autorka publikace *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*, Blanka Stehlíková, v době národního obrození dětské knihy nebyly ilustrovány, nebo ilustrace nebyly považovány za důležité a jména ilustrátorů se neuváděla. Výjimkou byl všestranný umělec Mikoláš Aleš (1852–1913), který ilustroval časopisy a kalendáře, které byly v té době nejčtenější. K ilustraci publikací pro děti a mládež přistupoval zodpovědně a jeho vlastenecké cítění jeho kresby prostupovalo. „*Čerpal z lidové tvořivosti, ovšem současně jeho dílo tryskalo z těchže pramenů jako ona. Proto důraz na českost*

---

⁸ GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 99

⁹ Tamtéž, s. 99-100

¹⁰ STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984. s. 11

znamenal pro něj důraz na aspekt lidový a národní, etický a estetický. Zároveň svým realismem a demokratismem otevřel ilustraci nové možnosti a perspektivy.¹¹

Podle Vladimíry Gebhartové byli na přelomu 19. a 20. století důležití dva významní ilustrátoři, a to Vojtěch Preissig (1873–1944) a Adolf Kašpar (1877–1934). Vojtěch Preissig do vývoje české ilustrace přispěl především vydáním prvního barevného leporela s názvem *Byl jeden domeček*, ale také ilustrací Karafiátových *Broučků*. Adolf Kašpar pak vynikl hlavně ilustrací *Babičky* Boženy Němcové roku 1903.¹²

V první polovině 20. století jsou mezi ilustrátory známá jména jako např. Josef Lada, Josef Čapek, Ondřej Sekora a Jiří Trnka, jejichž ilustrátorské styly jsou známé dodnes. Dílo Josefa Lada je zastoupeno především *Mojí abecedou* a třeba postavou kocoura Mikeše. Josef Čapek svůj ilustrátorský rukopis zanechal v nesmrtelném *Povídání o pejskovi a kočičce*, které nejen ilustroval, ale také ho sám napsal. Ondřej Sekora ve třicátých letech vstoupil do povědomí čtenářů s postavou Ferdy mravence. Poslední jmenovaný, Jiří Trnka, se jako ilustrátor proslavil díky říkadlům a pohádkám Františka Hrubína (*Říkejte si se mnou, Špalíček veršů a pohádek*), se kterým na dětských knihách často spolupracoval, a jako další ilustrátor Karafiátových *Broučků*. Ale byl známý i svými loutkovými hrami, výrobou hraček a natáčením animovaných filmů a seriálů.¹³ Tato díla se v dětských knihovnách nachází stále, předávají se dalším generacím a jsou vyhledávána v antikvariátech. Všechny můžeme jistě považovat za důležitou součást dědictví českého písemnictví.

S padesátými a šedesátými léty 20. století se v ilustraci začíná více prosazovat fantazie a lyrika. V této době je tvořeno velké množství moderních pohádek, které před ilustrátory kladou nové úkoly, a ilustrátoři začínají čerpat inspiraci i ze zahraničí. Ilustrace se rozvíjí také v nových oblastech, jakou je například dobrodružná literatura, v jejích dekoraci se prosadil např. Kamil Lhoták, Jiří Šalamoun či Adolf Born. Do knih se také z časopisů dostává kreslený humor a rozvíjí se vědecká ilustrace. Takže se s postupem času od původní fantazie a abstrakce upustilo a zaměřilo se na realistický detail a věcnost. V knihách pro nejmenší se tradičně jedná hlavně o veselé barevné kresby, které v této době často hranice literatury pro nejmenší překračují a šíří se do různých literárních žánrů.¹⁴

---

¹¹ STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984. s. 13

¹² GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 101

¹³ Tamtéž, s. 101-103

¹⁴ STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984. s. 25-45

1.3 Členění LPDM

1.3.1 Členění dle jazykové formy

Prvním členěním může být běžné členění umělecké literatury podle jazykové formy na:

1. poezii,
2. prózu,
3. drama.

Takto rozčleněnou literaturu můžeme dále členit na jednotlivé literární žánry. U poezie pro děti to jsou nejčastěji říkadla a písně, u prózy se jedná o pohádku a povídku a u dramatu jde především o loutkovou hru či scénář pro animovaný film.¹⁵

1.3.2 Členění dle záměru

Dále se jedná o již zmíněné členění na dětskou literaturu intencionální a neintencionální.

1. Dětská literatura intencionální (odvozeno od slova intence – záměr) je vytvářena přímo pro dětského adresáta a jsou mu přizpůsobovány i vlastnosti díla, to znamená, že jsou užívány specifické rysy literatury pro děti a mládež.
2. Dětská literatura neintencionální (jak už z názvu vyplývá) není záměrně vytvářena pro dětského čtenáře a není mu tedy ani přizpůsobena, avšak přesto si svou cestu takové texty k dítěti našly. Jsou to díla určena dospělému čtenáři, případně nemají věkové určení.¹⁶ Jedná se o díla klasiků a lidové slovesnosti, se kterými se děti seznamují především prostřednictvím školní výuky. Úryvky či adaptace můžeme najít v čítankách a samotná díla pak v seznámech povinné (či doporučené) četby.

1.3.3 Členění ontogenetické

LPDM bývá určována věkové kategorii 3–16 let, ale i z tohoto hlediska se dětská literatura ještě člení. Jedná se o členění ontogenetické, tedy členění podle stupňů vývoje dítěte. Podle věkové kategorie se také mohou blíže určit literární žánry vhodné pro tuto kategorii. Ovšem dělení není striktní a používá se ve školní a nakladatelské praxi.¹⁷

---

¹⁵ GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 19

¹⁶ Tamtéž, s. 18

¹⁷ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vznik a vývoj žánrové struktury literatury pro děti a mládež*. In: ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x. s. 12

Dle stupňů vývoje dítěte se LPDM člení na:

1. předškolní věk (3–6 let), pro který jsou vhodná leporela, hádanky, obrazové knihy a jednoduché povídky s dětským či zvířecím hrdinou;
2. mladší školní věk (6–10 let), který upřednostňuje autorské pohádky a komiksy, krátké povídky s dětským hrdinou a přírodními motivy, pověsti a rytmické verše;
3. starší školní věk (11–15 let), který preferuje prózu s dívčí hrdinkou/chlapeckým hrdinou, komiks, fantasy či dobrodružný román, ale také literaturu faktu a naučnou beletrii.¹⁸

1.3.4 Členění dle literárních žánrů

LPDM se může členit také podle jednotlivých literárních žánrů, kterých je mnoho a můžeme je rozdělit podle jejich původu na:

1. žánry určené dětem jako jsou říkadla, prózy s dětským hrdinou, obrazové knihy, hrané a loutkové hry a autorské pohádky;
2. žánry převzaté ze starověké literatury a lidové slovesnosti jako jsou mýty, pověsti, eposy, bajky a pohádky;
3. žánry, které jsou univerzální či byly určeny dospělému čtenáři, jako jsou dobrodružné, detektivní, biografické, historické prózy, prózy s dívčími hrdinkami, poezie, drama, komiks, fantasy, sci-fi a literatura faktu.¹⁹

Jako základní tři literární žánry LPDM může považovat říkadlo, povídku a pohádku. Říkadlem se dítě vlastně učí mluvit, protože, jak jméno napovídá, se říká. Má jednoduchý a úsporný verš s častými citoslovci a neologismy. Verš nemusí mít ani logický smysl, zásadní je rytmus. Říkadlo představuje základ dětského folklóru a má mnoho žánrových variací, mezi které patří říkadla ke hře dospělého s batoletem, doprovodná říkadla k pohybovým hrám dětí, škádlivky (také pokřikováanky či posměšky), říkadla pro zlepšení výslovnosti (tzv. oblamovačky), hádanky pro rozvoj logického myšlení a rozpočítadla, která předchází hře.²⁰

Dalším žánrem LPDM je povídka. Pro dětského recipienta je vyhovující její jednoduchost. Přímochárý děj o jedné dějové linii, odehrávající se v krátkém časovém úseku,

---

¹⁸ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x. s. 361

¹⁹ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vznik a vývoj žánrové struktury literatury pro děti a mládež*. In: ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x. s. 17

²⁰ GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 19-20

málo jednajících postav, ideálně s jasně určenou „černobílou“ charakteristikou, a ukončenost pomáhají dětskému čtenáři v orientaci v textu. V povídce pro děti se často pracuje s rytmiizací a zvukomalbou, které jsou pro adresáta snazší (proto děti mají rády hravé verše). Tematicky se často jedná o povídky ze života dětí a také povídky o přírodě. Oblíbenými se staly cykly povídek s jedním hlavním hrdinou, ve kterých byl děj rozvíjen na pokračování.²¹

Třetím klasickým žánrem LPDM je pohádka, která vychází z lidové slovesnosti. Některé motivy, postavy a dějové zápletky se objevují v různých národních pohádkách. Za lidové pohádky bývají označovány pohádky literární, které byly odposlechnuty a zapsány a projevují se v nich lidové motivy a národní folklor. Původně pohádky nebyly určeny výhradně dětem, protože mívaly strašidelné a napínavé prvky. Výlučně dětem byly určeny kratší pohádky, často se zvířecími hrdiny, které měly za poslání ponaučit. Charakteristické pro pohádku je prolínání obrazu reality s fantazijními představami, jsou zde jasně rozvržené síly dobra a zla a dobro vítězí. I tady se objevují různé žánrové variace. Jsou to například pohádky zvířecí, ve kterých zvířata vystupují jako lidé a jsou mravoučné, pohádky pěstounské, které jsou výchovné, pohádky kumulativní, které mají jednoduchý děj a situace se řetězí a s každou novou se opakují všechny předchozí, pohádky kouzelné, které mají složitější děj a důležitou součástí je fantastičnost, pohádky novelistické, které jsou náměty bližší povídce a často se vysmívají lidské hlouposti.²²

Specifickou žánrovou variací je pohádka autorská (nebo také umělá pohádka). „*Definovat autorskou pohádku je zdánlivě velice snadné. Jedná se o umělý příběh s pohádkovými rysy – nejčastěji s kouzelnými prvky – určený zpravidla dětem.*“²³ Navazuje na lidovou pohádku tím, že zařazuje fantazijní prvky, neudává často čas a místo, ale používá postupy jiných prozaických žánrů a je výrazem tvůrčí osobnosti. Kouzelné prvky se mohou stát součástí každodennosti a prvky reality se mohou projevovat v etických a sociálních otázkách.²⁴ U moderních pohádek se dají vysledovat kratší i delší útvary, pro starší děti mívají složitější stavbu, více vystupujících postav a dobrodružných prvků, což připomíná stavbu románu.²⁵ Tento literární žánr je uzpůsobován možnosti předčítání, a proto se hodně zaměřuje na svého recipienta, kterého často

---

²¹ GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 24

²² Tamtéž, s. 20-24

²³ DEJMALOVÁ, Kateřina. *Vývoj autorské pohádky*. In: ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x. s. 127

²⁴ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-x. s. 473

²⁵ GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 24

i oslovuje. Zaměření autora na čtenáře ovlivňuje i samotného autora, takže je vliv mezi autorem a čtenářem oboustranný.²⁶

1.4 Vývoj české literatury pro děti a mládež

1.4.1 Počátky

Za první knihu určenou dětem je považováno dílo *Orbis sensualium pictus* Jana Amose Komenského, které vyšlo poprvé v roce 1658. Byla to ilustrovaná encyklopedie a v českém jazyce byla vydána 1685.²⁷

Počátky vydávání LPDM a četby dětí a mládeže v českých zemích podle Jany Čeňkové „klademe do období panování Marie Terezie a Josefa II., jejichž skutky a patenty, týkající se zřizování obecných škol a zavádění nových studijních řádů gymnázií, odstranění nevolnictví a možnosti náboženské tolerance, umožnily vydávání děl pro mládež. Intencionální LPDM tak pokrývala potřebu školní četby a výchovných mravních spisů ‚zábavného‘ charakteru.“²⁸

1.4.2 Vývoj v 19. století

Další vývoj LPDM přichází až na začátku 19. století s národním obrozením, kdy vydávání knih pro děti v českém jazyce podporovalo národní uvědomění a knihy také měly funkci výchovnou. Díla často napodobovala německé předlohy, ale také hodně vyzdvihovala český venkovský život a folklor. Ve 30. a 40. letech se ještě zvýšil záliba v lidové slovesnosti, kterou literárně zpracovávali především K. J. Erben, B. Němcová a F. L. Čelakovský.²⁹

Po pádu absolutismu se do škol vrací český jazyk a vzniká velké množství knih pro školní výuku a literatura faktu. V 70. a 80. letech dochází ke vstupu realistického směru literatury také do LPDM a oblíbeným tématem se stává život dětí, vzpomínky na dětství, často v psychologické a sociální rovině – dítě v kolektivu, v širších společenských vztazích. Podle Otakara Chaloupky a Jaroslava Voráčka, autorů publikace *Kontury české literatury pro děti a mládež* je historie v beletrii zobrazována realističtěji, ztrácí nádech idyličnosti. LPDM se stává důležitou kvůli ohrožení germanizací. Z obrozenecké tradice zůstává velký zájem o lidovou slovesnost a je kladen důraz na to, aby funkce LPDM nebyla pouze výchovná a vzdělávací, ale

²⁶ VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: CERM, 1998. ITEM. ISBN 80-7204-092-8. s. 6

²⁷ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vznik a vývoj žánrové struktury literatury pro děti a mládež*. In: ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x. s. 13

²⁸ Tamtéž, s. 14

²⁹ GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 36-

aby byla rozvíjena fantazie dětí. Obecně lze říci, že je v této době velká snaha LPDM zkvalitnit a učinit ji více uměleckou.³⁰

Od 80. let ještě sílí zájem o LPDM. Didaktické tendence LPDM jsou naprosto potlačeny, a naopak je kladen obrovský důraz na uměleckost a vnitřní svět dětí. V dětech je viděna budoucnost, a proto je v této době znatelný rozvoj teorie v oblasti pedagogiky a také v oblasti LPDM. Dítě už není viděno jako zmenšenina dospělého, jak tomu bylo do 18. století, ale naopak dochází k jejich zrovnoprávnění ve společnosti, což bylo jedním z cílů revolučního dělnického hnutí. V této době vznikají časopisy pro děti a rozvíjí se teorie a kritika LPDM, četby mládeže a ilustrací dětských knih. Pro mládež se stává atraktivní dobrodružná, pohádková a přírodní četba, která bývá překládána z angličtiny, ruštiny a francouzštiny. V poezii dochází k přebásnění, klidně i volným veršem, jinonárodních pohádek a pověstí. V próze je dále uplatňován realistický pohled na dětský život, psychologii dítěte, dále se rozvíjí pohádka, jak lidová, tak autorská. Z didaktických spisů se vyvinuly povídky s dívčí hrdinkou, které se snaží uchopit a pochopit život dospívajících dívek. Vliv i na LPDM mají i autoři generace České moderny a anarchistických básníků.³¹

Vladimíra Gebhartová situaci přelomu 19. a 20. století popisuje takto: „*Zatímco úspěchy uměleckých snah pro mládež v 80. a 90. letech těsně souvisely s uměleckým dovršením národně osvobozeneckých snah 19. století (příklad za všechny: generace Národního divadla), situace na přelomu 19. a 20. století je pro zdárný rozvoj literatury pro děti o hodně složitější. Zejména subjektivizace poezie a částečně i prózy nekoresponduje se čtenářskými potřebami dětí a mládeže, a tak básníci orientovaní na dítě se s ní nesnaží ani udržovat krok.*“³²

1.4.3 První polovina 20. století

Na počátku dvacátých let 20. století, kdy byl samostatný Československý stát oslavovaný českými vlastenci, promítl se tento zásadní politický vliv i do LPDM. Vlastenecké zaměření bylo vždy znakem české LPDM, ale v této době výrazně zesílil a nebylo výjimkou, když se umírněné vlastenectví vyvinulo v silný nacionalismus. V tomto ohledu LPDM navazuje na období národního obrození, ale oslavují i muže 28. října a české legionáře.³³

---

³⁰ CHALOUPEK, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vydání. Praha: Albatros, 1984. s. 16-18

³¹ Tamtéž, s. 58-65

³² GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 41

³³ CHALOUPEK, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vydání. Praha: Albatros, 1984. s. 102

Na počátku 20. století se vyvíjí především próza s dětským hrdinou, nikoli kvantitativně, ale kvalitativně. Jana Čeňková upozorňuje, že i to se ale týká jen výjimek. Idealizace a sentimentalita se stihly v tomto žánru usídlit, ale čím dál více se prosazuje realistický popis dětského hrdiny. Často se připojuje i jemný humor. Realistická forma se objevuje i v próze pro starší děti a nabývá zde podoby realismu psychologického a kritického. Občas je tato pozice literatury až moc expresivní a může dětem nemilosrdně odhalovat životní obtíže dětí z chudých sociálních vrstev.³⁴ To může vývoj dítěte obohatit a usnadnit, ale také se na něm může negativně podepsat v případě, že není ještě připraveno přijmout obtíže světa.

Ve stati *Vznik a vývoj žánrové struktury literatury pro děti a mládež* se píše, že „v první polovině 20. století pronikl do LPDM pod vlivem společenských a politických poměrů utilitární a pozitivistický duch (skauting) a levicové ideje; to přineslo sociálně orientovanou tvorbu (zejména prozaickou).“³⁵

LPDM se v této době začíná hodně propojovat s literaturou pro dospělé v tematické i formální rovině. Dochází k mnoha překladům z anglického, německého a francouzského jazyka, dokonce v celých edicích. Zásadní je v této době rozvoj autorské pohádky, dobrodružné prózy, prózy s dětským hrdinou a nově i vznik českého komiksu. Levicový vliv se projevoval hlavně v próze s dětským hrdinou (popř. s dívčí hrdinkou), kde silně vystupoval výchovný aspekt a často se objevoval ruský dětský hrdina. Významní autoři této doby vybízeli v periodikách k tvorbě pro děti a mládež a sami tak činili. Byli to především bratři Čapkové (Karel a Josef), Josef Lada, Ondřej Sekora, Karel Poláček, Marie Majerová a další.³⁶

V době Protektorátu Čechy a Morava se ohrožený český národ navrátil k duchovnu, k dětství a k minulosti. Vznikaly nejrůznější adaptace Bible, kronik, pověstí a legend, lidových pohádek, dětského folkloru a vlastenecky orientovaných životopisných románů a próz s dětským hrdinou. Také docházelo k adaptacím klasických dětských děl.³⁷ Češi jednoduše tíhli k pilířům svého národa – ke slavné historii, k tradici a k osobnostem, které byly pro národ významné.

---

³⁴ GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 41-42

³⁵ ČEŇKOVÁ, Jana. *Vznik a vývoj žánrové struktury literatury pro děti a mládež*. In: ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-x. s. 15

³⁶ Tamtéž, s. 16

³⁷ Tamtéž, s. 16

1.4.4 Vývoj v letech 1945–1989

Tato podkapitola se bude zabývat obdobím poválečným a socialistickým. Je to doba, kterou můžeme označit za období s největším vlivem politiky a ideologie na LPDM, která ve většině období své existence měla více či méně vlasteneckých prvků, ale politicky zůstávala většinou nestranná. V tomto časovém rozmezí nastává mnoho změn. Politická zaměřenost se projevuje i v odborné literatuře o dětské četbě, a proto není možné některé dosud v tomto textu využívané publikace používat dále, neboť byly vydány v době socialismu a nemají k této době dostatečný odstup.

Poválečné období se vyznačuje především možností vydávat díla, která byla napsána už za války, ale nemohla vyjít. Také je to doba zvýšené knižní produkce s velkým zájmem o tvorbu pro děti a mládež.³⁸

Podle Svatavy Urbanové dochází mezi léty 1945–1948 k návaznosti žánrové, hodnotové i druhové v LPDM na předválečnou dobu. Po válce dochází k obnově literárního života, posílení zaznamenávají nakladatelství i časopisy pro děti a mládež. V poezii pro děti převládá tematika klasická, tzn. folklórní poetika, cykličnost, každodennost, přírodní řád a také osvědčené vazby matka-dítě, dítě-sourozenec a dítě-domov. V pohádkové tvorbě dochází až ke kontrastu motivů, neboť současné možnosti se zdají být neomezené. Vznikají tak autorské adaptace známých světových příběhů, ale také se stále těží z regionálního folklóru. Pohádkové postupy zůstávají klasické, neboť se hodně navazuje na předválečné období. Tudíž motiv boje dobra se zlem zůstává neměnný. Na síle nabývá také realistický pohled, který se mísí s fantazií. Za nové se dá pokládat narativní způsob, kdy je čtenář do děje vtahován natolik, až se může stát vypravěčem. Oblíbenými se stávají antropomorfizované pohádky, které odpovídají dětskému synkretismu. V příbězích s dětským hrdinou se logicky nedalo vyhnout tématu dítěte za války a okupace. Vyskytují se tak motivy ohrožení či útěku, ale také dětského hrdinství či hledání identity. Ovšem běžnými tématy byly typické dětské motivy hry, zábavy, soutěžení, touhy po dobrodružství apod.³⁹

Změny, které nastaly po únoru 1948 „se projeví nejdříve v časopisech, v jejich ideové orientaci. Předělem bylo září 1948, kdy začínají nové ročníky a mění se redakční rady, náplň a ideové zaměření příspěvků, přibývá překladů ze sovětské literatury. V knižní produkci se tyto proměny projeví v roce 1949. Přestávají vycházet díla některých autorů, nastává selekce knih

---

³⁸ GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 61

³⁹ URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1. s. 67-82

a dělení na nežádoucí, přijatelná nebo dokonce pokroková díla, potlačují se určité žánry a druhové formy (např. triviální literatura).“⁴⁰

Období padesátých let 20. století je charakterizováno velmi častým motivem dítěte v různých žánrech nejen pro děti. V programovém duchu bylo vše vedeno směrem do budoucnosti a děti tuto budoucnost představují. Dítě, které není zatíženo minulostí, představuje optimistickou budoucnost a jeho vidění světa jako něčeho přímočarého, samozřejmého a bezproblémového bylo prvkem odpovídajícím soudobé ideologii. Dítě v roli téměř dospělého, který ovšem není zatížen minulostí, je jednou ze dvou hlavních poloh vztahu k dítěti v díle, druhou je jeho pozice v poezii pro dospělé, která byla zjednodušena, až zinfantilněna. V kontrastu k tomu vystupují podle Urbanové sbírky Josefa Seiferta, které jsou útěšně přirozené. V druhé polovině 50. let se obraz dítěte znovu mění a dítě se v literatuře vrací ke hře a obrazotvornosti, což se často odehrává ve venkovském prostředí. Tato tematika vychází převážně z dětství daných autorů. V poezii dochází také ke změně, a to s nástupem nové generace, která se zaměřuje na metafory a jazykové vtipy.⁴¹

V šedesátých letech dochází k obrovskému rozvoji autorské pohádky. Žánr autorské pohádky si oblíbilo mnoho autorů, kteří tvořili skutečně různorodé příběhy.⁴² V této oblasti hraje zásadní roli hra, která se stává prostředkem k uměleckému vyjádření světa, protože je rozlišujícím indikátorem dětství. Velmi významné jsou i překlady jinonárodních pohádek. Autorská pohádka této doby získává novou podobu. Bývá založena na iluzi faktického světa a na mezilidských vztazích. V oblasti jazyka se začínají objevovat uměle vytvořená slova a také slovní hry, které rozvíjí smysl pro humor u dětí. I v oblasti narativní je možné vysledovat rozdílnosti. Především dochází k častému používání tzv. „povídáče“⁴³, který navazuje přímý kontakt se čtenáři. Charakteristický je také vypravěč v ich-formě a začíná se prosazovat také „oko kamery“. Hra, která spojuje autorskou pohádku s pohádkou klasickou, je skutečně významným všeprostopupujícím prvkem. Témata mohou být z každodenního života, ale jsou hravým způsobem vypointovaná, popř. vypointování je nejednoznačné. Dochází také ke hře s klasickou pohádkou, která může získat nový rozměr originální zápletkou či závěrem. Jak již bylo řečeno, běžnou se stává hra se slovy a také parodie a smích sám o sobě. V poezii získává své pevné místo hravý nonsens a hra s významy, což se může přenášet také do prózy. Za hravé

---

⁴⁰ URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1. s. 82

⁴¹ Tamtéž, s. 83-88

⁴² VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: CERM, 1998. ITEM. ISBN 80-7204-092-8. s. 8-

9

⁴³ Termín „povídáče“ poprvé použil Josef Čapek.

se dá považovat též i stírání rozdílu mezi pohádkovou fikcí a realitou, což přináší i aplikaci pohádkových motivů na aktuální situaci.⁴⁴

Druhá polovina 50. a 60. léta byla ve znamení uvolnění socialistického režimu a literární kruhy se opět rozšířily. Byla dokonce vydávána díla katolických a ruralistických autorů, kteří v předchozí době vydávat kvůli ideologickým názorům rozhodně nemohli. To se ale změnilo mezi srpnem roku 1968, kdy na území Československa vstoupily vojska Varšavské smlouvy, a říjnem roku 1970, kdy byl dokonce vydán seznam zakázaných autorů a knih a proběhla likvidace těchto knih.

Tím se autoři rozdělili na ty, kteří se přizpůsobili, aby mohli vydávat, na ty, kteří vydávali v samizdatu, a na ty, kteří emigrovali a vydávali v exilu. Ti, kteří se odmítli přizpůsobit, společně vydali soubor pohádek pod názvem *Uzel pohádek*, který vyšel v Mnichově a ačkoli se jednalo o dílo pro děti, vyjadřovali v nich své životní postoje. V exilové a samizdatové literatuře tvořila LPDM jen malý podíl, ale tvořili ji významní autoři jako Iva Procházková, Ivan Klíma, Ludvík Aškenazy a další. Konkrétně v samizdatové oblasti vzniklo 10 edic a 10 časopisů, z toho edice Petlice, Popelnice a JUST a časopis Kritický sborník se zajímaly i o LPDM.⁴⁵

1.4.5 Literatura pro děti a mládež v devadesátých letech

Období 90. let se už velmi přibližuje současné podobě LPDM. Vývoj samozřejmě neustává, ale politické a sociální změny listopadu 1989 jsou dosud zřejmě poslední, které zasahují i do tohoto literárního druhu. LPDM se tak vrací k nezávislosti na politice a uměleckých směrech, které jsou jedním z jejích hlavních specifík.

Svatava Urbanová ve své publikaci *Meandry a metamorfózy dětské literatury* říká, že „*dětská literatura v 90. letech prochází rozvolněním žánrových struktur, stíráním rozdílů mezi ‚kódy‘ náročné a populární literatury, posílením subjektivní reflexe ve vypravěčově roli. Místy dochází k prostupování uměleckého a triviálního tak, že pouze záleží, zda se v kritické recepci chceme pohybovat v poloze krajní preference, nebo krajní diskvalifikace určitého žánru.*“⁴⁶

Po revoluci v roce 1989 se knižní produkce zvýšila a zavalila trh. V nakladatelské praxi byl chaos a kniha se v této době stává hlavně zbožím. LPDM se znovu stává předmětem kritického myšlení a kritika se o ní zajímá v odborných časopisech. Protože se rozvíjí další média, velký rozvoj zaznamenává především počítačová technologie, i LPDM imponuje

---

⁴⁴ URBANOVÁ, Svata. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1. s. 89-98

⁴⁵ Tamtéž, s. 102-115

⁴⁶ Tamtéž, s. 146

gramotnosti dětí v této oblasti. Zároveň ale následuje tradice. Do popředí se dostává vztah mezi textem a obrazem a zvyšuje se zájem o obrazové knihy. Fenomémem této doby jsou časopisy pro děti a mládež, které jsou důkazem oblíbenosti propojení textu s obrazem. Protože nejsou vytvořena nová kritéria pro LPDM a stará už nejsou platná, je tento druh literatury hodně diferencovaný a funguje na principu vlny, tzn. vlna hlavního trendu je následována vlnami proti-trendů.⁴⁷ Trendy se proto mění příliš rychle a autoři ne vždy často nestihnou ani reagovat a dílo předchozího trendu vydají až v době trendu už nového.

Po revoluci vzniklo hodně nových nakladatelství, která přinesla do republiky velké množství populární literatury, která se během československé uzavřenosti v západních zemích vyvíjela. Radim Kopáč zmiňuje, že se objevovaly dříve tabuizované motivy, mezi které patří smrt, erotika, náboženství apod. Nakladatelství, která působila už před rokem 1989, povětšinou změnila autory a nakladatelské zaměření; některá nakladatelství vznikla za účelem vytvoření a vydávání esteticky co nejkvalitnějších knih.⁴⁸

Pro dobu 90. let je příznačné velké množství reedic, adaptací, variací a překladů. Zájem o reedice byl velký hlavně v letech 1990–1993 a to především o díla dříve zakazovaných, potlačovaných autorů, také autorů katolických a emigrujících a samozřejmě o tzv. zlatý fond české LPDM. Adaptace byly oblíbené hlavně v druhé polovině 90. let a jednalo se o adaptace klasických děl, ale také přepisy filmů, rozhlasových, televizních a divadelních děl; dělo se to ale také naopak, tzn. literární díla byla převedena do filmové, dramatické či jiné podoby. Překlady se u nás v rámci LPDM zajímaly hlavně o světové bestsellery. Zájem byl tedy hlavně o fantastické příběhy J. R. R. Tolkiena, Roalda Dahla a po prvním veleúspěšném filmu také o *Harryho Pottera* od J. K. Rowlingové. To už samo vypovídá o obrovském zájmu o fantaskní knihy a o díla, v nichž se objevuje zázrak, kouzlo či čarodějnictví, což souvisí s tím, že taková díla v české literatuře dlouho chyběla. Fantaskní díla a díla s fantaskními prvky vychází z pověstí, mýtů a bájí, a proto je zvýšený zájem i o ně. V návaznosti k této tématice vznikají i lexikony o strašidlech a nadpřirozených bytostech. Fantastika a sci-fi měly už v 70. a 80. letech svojí fanouškovskou základnu a na té 90. léta pokračují.⁴⁹

V literatuře pro předškolní děti se drží ustálená topika spojená s přírodou a s venkovem. Příroda a zvířata jsou antropomorfizovány a doprovází je témata hry a fantazie. Obrázků a

---

⁴⁷ URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1. s. 116-122

⁴⁸ KOPÁČ, Radim. *Česká literatura pro děti a mládež (2000-2011): Czech literature for children and young people (2000-2011) = Tschechische Kinder- und Jugendliteratur (2000-2011)*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2012. ISBN 978-80-87546-03-1. s. 7

⁴⁹ URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1. s. 124-134

kreseb přibývá na úkor textu, ale začíná se objevovat i forma, která neodděluje striktně výtvarnou a textovou část. V tom vyniká např. Petr Nikl a Petr Sís. Nově se v literatuře pro děti předškolního věku objevuje i městské prostředí. Pro starší děti se pak často vyskytuje motiv vnitřní cesty, tedy jakýsi dětský typ iniciačního příběhu. Oblíbeným motivem je pak také typ hrdiny outsidera, jehož individualita je hlavním tématem. Jsou zde časté motivy handicapu či diskriminace a s tím spojený útěk od reality k fantazii.⁵⁰

Radim Kopáč v publikaci *Česká literatura pro děti a mládež (2000-2011)* popisuje vzrůstající propojování české a evropské knihy: „*V tematickém zaměření souzní současná česká literatura pro děti a mládež s evropskými trendy: roste zájem o komiks a komiksové romány (grafické novely), vycházejí náročně zpracované knižní artefakty (vysoká obliba tzv. bilderbuchů a autorských knih). Objevují se nové tituly pro dospívající čili ‚mladé dospělé‘ (tzv. young adults), které posunují věkové rozmezí literatury pro mládež až k hranici osmnácti let, a to v celé šíři žánrů...*“⁵¹

I v 90. letech se pokračovalo v tradici dívčích románů. V reedicích vycházely románky z meziválečné doby a udržoval se charakter společenského či psychologického románu. Dle Svatavy Urbanové ale oproti tomu čím dál více směřoval k populární tvorbě a rozvíjí se seriálovost. Nová generace autorů se přidává ke starší a vytváří románky o potížích s láskou, o vztazích s rodiči, s přáteli, s novými partnery a také o volbě budoucího povolání a směr kariéry. Módní v této době je využívání horoskopů a osudových předurčení, často je využíváno propojování fantaskních a reálných představ. V původní české tvorbě je typická hrdinka „obyčejná holka“. Zasazení je nejčastěji do města či velkoměsta.⁵² Oblíbenost „obyčejné holky“ ve městském prostředí je dána snahou se přiblížit co nejvíce čtenářkám. Ve městech je lepší dostupnost knihoven a knihkupectví, tudíž i více čtenářek.

Pro dívčí romány je typický prvek, který charakterizuje i obecně LPDM, a tím je autenticita. V dívčí četbě se projevuje prvními láskami, milostnými zkušenostmi, ale i drogovou závislostí. Později se ale autenticita začala ukazovat i v literatuře pro mladší čtenáře, třeba v autorské pohádce. Autenticita se objevuje v rodinném prostředí, což může být způsobeno i tím, že hodně autorů píšících pro děti a mládež psalo kvůli svým dětem a často o vlastní rodině. Čím dál častěji se objevuje i hra na autenticitu, která bývá často prováděna způsobem

---

⁵⁰ URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1. s. 134-142

⁵¹ KOPÁČ, Radim. *Česká literatura pro děti a mládež (2000-2011): Czech literature for children and young people (2000-2011) = Tschechische Kinder- und Jugendliteratur (2000-2011)*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2012. ISBN 978-80-87546-03-1. s. 8

⁵² URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1. s. 143-145

„spikleneckého“ vypravěče; ten ve čtenáři vytváří pocit jakési tajné spoluúčasti. A samozřejmě nejvyšší míru autenticity zaznamenávají autobiografie, deníky či memoáry, které mají také velkou oblibu mezi mládeží a dospívajícími a často se zaměřují na nějakou zpověď nebo také varování.⁵³

Svatava Urbanová upozorňuje, že se v této době žánrové struktury porušují a dochází k mísení žánrů a druhů. Literární věda a kritika se s tím těžko vypořádává, neboť nejsou tvořeny jen modelové struktury.⁵⁴ Proto se zvyšuje i obliba amatérské literární kritiky, která nepodléhá potřebě znalosti literární vědy, ale pracuje pouze s přirozenými pocity a estetikou. Čtenářům (či rodičům malých čtenářů) je taková kritika většinou bližší.

---

⁵³ ŠUBRTOVÁ, Milena. *Autenticita, intimita a osobní prožitek v literatuře jako jedna z tendencí polistopadové prózy pro děti a mládež*. In: *Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí: kontexty, problémy, trendy*. Praha: Obec spisovatelů, 2009. ISBN 978-80-904218-3-7. s. 67-78

⁵⁴ URBANOVÁ, Svata. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1. s. 149-150

2 Markéta Pilátová

Markéta Pilátová je česká spisovatelka a novinářka, která většinu roku tráví v Argentině a Brazílii, kde „krajany“ (tzn. Čechy a potomky Čechů žijící v Latinské Americe) a ostatní zájemce učí češtinu. Díky znalosti jazyka se také žije překladatelskou činností. Svoje knihy píše ale v češtině a teprve později bývají překládány do dalších jazyků. Napsala několik povídek, novely, sbírku básní, ale také několik knih pro děti, které budou předmětem analýzy v druhé části této bakalářské práce.

V následující kapitole bude představen život i dílo této autorky. V první části bude stručně přiblížen autorčin život, v další její dílo a zasazení do současné české literatury a v poslední části budou zmíněné i její překlady, kterými českým čtenářům přibližuje díla argentinských spisovatelů.

2.1 Stručný životopis Markéty Pilátové

Markéta Pilátová se narodila 1. února roku 1973 v moravské Kroměříži. Studovala historii a latinu na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde roku 1994 získala bakalářský titul a pokračovala zde v magisterském studiu romanistiky a historie. Z latiny na romanistiku přešla, protože si uvědomila, že ji mrtvý jazyk nebaví tolik, jako ty živé. A proto se začala věnovat španělštině a portugalštině, které z latiny vychází. Magisterský titul získala v roce 1998 a na filozofické fakultě Univerzity Palackého zůstala dalších šest let jako odborná asistentka.⁵⁵ V rozhovoru s Dorou Kaprálovou zmiňuje velký vliv lingvisty profesora Černého a historika Jiřího Chalupy, které na fakultě poznala.⁵⁶

Při výměně učitelů měla možnost pracovat ve Španělsku, a tak strávila tři roky na univerzitě v Granadě na katedře slavistiky. Ve Španělsku také začala její vášeň pro psaní, neboť si oblíbila psaní reportáží. Mezi roky 2007–2008 pracovala jako vedoucí zahraniční redakce týdeníku Respekt. Láska ke psaní přišla ihned po první reportáži, kterou vytvořila s manželem Jiřím Sobotou, který také pracuje pro týdeník Respekt.⁵⁷

---

⁵⁵ Markéta Pilátová. *Spisovatelé&Literatura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://spisovatele.upol.cz/marketa-pilatova/>

⁵⁶ KAPRÁLOVÁ, D. *Psaní je pro mě unikem před přizemním rutinním životem, říká Markéta Pilátová*. *Idnes* [online]. Praha: MAFRA [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/psani-je-pro-me-unikem-pred-prizemnim-rutinnim-zivotem-rika-marketa-pilatova-1wx-/zpr_archiv.aspx?c=A091201_162043_kavarna_bos

⁵⁷ Markéta Pilátová. *Spisovatelé&Literatura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://spisovatele.upol.cz/marketa-pilatova/>

Dalších pět let působila jako učitelka českého jazyka našich krajanů v Brazílii a Argentině. Jednalo se o potomky československých emigrantů.⁵⁸ Zajímavý je její vlastní popis rozdílnosti mezi krajany v Argentině a v Brazílii, které má logické odůvodnění: „*Rozdíl je v tom, že do Argentiny přicházeli krajané především z Moravy, ze Slovácka a z Hané na konci devatenáctého století, a pak ještě po první světové válce a před druhou světovou válkou. Hledali dostupnou půdu, kterou nabízely tehdejší argentinské vlády. Zatímco brazilská komunita krajanů přicházela v mnohem větší míře před druhou světovou válkou, a po ní, konkrétně po únoru 1948 a v roce 1968, a většinou to byla nějak politicky motivovaná emigrace.*“⁵⁹ Zajímavostí je i to, že jazyk se u těchto krajanů zachová v takové formě, jaký si pamatují a učí ho tak i své potomky. To znamená, že pro současnou druhou či třetí generaci Čechů v Argentině a Brazílii může být „správnou“ češtinou hanácké nářečí a spisovná čeština je pro ně skoro jako cizí jazyk. Z její tvorby je znát, že i tito krajané jsou jí často inspirací.

V současné době v České republice tráví jen měsíc, či dva, když má na jihoamerickém kontinentu prázdniny. V České republice střídavě žije v Praze, Olomouci a Velkých Losinách.

2.2 Publicistika a literární tvorba

Jak už bylo řečeno, Markéta Pilátová si našla cestu k publicistice ve Španělsku, kde vytvořila první reportáž se svým manželem, Jiřím Sobotou. Vedla zahraniční redakci týdeníku Respekt, ve kterém pracuje dodnes. Reportáže, literární kritiky, sloupky, reportáže a povídky píše také pro literární přílohu Práva, Salon, pro Lidové noviny a některé další časopisy a noviny.⁶⁰

Literární tvorba Markéty Pilátové má často charakteristický prvek, jímž je exotická tematika, konkrétně tematika oblastí Latinské Ameriky. Tematická inspirace exotickým prostředím je trendem počátku 21. století a odlišuje tvorbu této doby od tvorby poválečné.⁶¹

Do oblasti literární tvorby vstoupila románem *Žluté oči vedou domů*, který byl nominován na cenu Magnesia Litera a na cenu Josefa Škvoreckého. V románu jsou dvě linie,

---

⁵⁸ Markéta Pilátová. *Spisovatelé&Literatura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://spisovatele.upol.cz/marketa-pilatova/>

⁵⁹ KAPRÁLOVÁ, D. *Psaní je pro mě únikem před přizemním rutinním životem, říká Markéta Pilátová*. *Idnes* [online]. Praha: MAFRA [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/psani-je-pro-me-unikem-pred-prizemnim-rutinnim-zivotem-rika-marketa-pilatova-1wx-/zpr_archiv.aspx?c=A091201_162043_kavarna_bos

⁶⁰ Markéta Pilátová. *Spisovatelé&Literatura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://spisovatele.upol.cz/marketa-pilatova/>

⁶¹ FIALOVÁ, Alena. *V novém miléniu*. In: FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. Literární řada. ISBN 978-80-200-2410-7. s. 342

keré se liší věkovou kategorií protagonistů. Hlavní linii tvoří příběh milostného trojúhelníku dvojitého agenta, jeho přítelkyně v Čechách a manželky v Brazílii. Po smrti jejich osudového muže se obě ženy setkají, stanou se přítelkyněmi a nakonec si vymění životy tak, že Brazilka zůstává v Praze a Češka se stěhuje do Brazílie. Druhá linie je o dvou česko-brazílských slečnách, které se potkávají v Praze. Nakonec se každá usadí v jiné zemi. Jednotlivé kapitoly vypráví vystupující hrdinky a některé onen dvojitý agent. Příběh se postupně odkrývá retrospektivními pasážemi, které osvětlují současnou situaci. V recenzi Anny Cermanové bylo o debutu řečeno: „*Nevelká knížka s provokativně růžovým přebalem se téměř jistě nestane pultovým hitem a dost možná bez vzruchu prošumí (či už prošuměla) recenzními rubrikami časopisů. Debut je to ale dobrý, ne-li výborný, a Markéta Pilátová není „nadějí“, jak se u debutantů s oblibou praví, ale zajímavou zralou prozaičkou.*“⁶² Tato kniha byla přeložena už do pěti jazyků a byla na pokračování čtena v Českém rozhlase.

Její druhá kniha s názvem *Má nejmilejší kniha* byla taktéž nominována na cenu Magnesia Litera a cenu Josefa Škvoreckého.⁶³ Tato kniha má velmi spleť děj a vystupuje v něm osm významných postav, jejichž cesty se různě propojují. Příběh působí velmi magicky. Děj se téměř kompletně odehrává v Latinské Americe (část v Polsku) a významným místem je zde hadí institut. Vypravěčem a jednou z hlavních postav je „Ten, který tetuje“, který postupně odkrývá svůj osud. Další postavy jsou velmi rozmanité – chladnokrevný vedoucí hadího institutu, chlapec ze slumu, indiánská dívka, která rozumí řeči hadů, homosexuální pár mužů, z nichž jeden má polský původ. Složení je skutečně různorodé a každá postava má důkladně propracovanou minulost. Je zde velký důraz na symboliku, na různé kultury a na význam smrti. V recenzi Vladimíra Karfíka se píše: „*Pilátová v románu exponovala rozporuplnou jihoamerickou skutečnost: megapoli (něco mezi Sao Paulem a Riem) a za jejími hranicemi nekonečnou přírodu s tradičním společenstvím živého s neživým, život lidí s přírodou. Město, prales, poušť, pampa. Ona megapole, výron globalizace uprostřed mytického světa, představuje stejně živelný růst, je v ní vše, technologie i bída, tragika lidských osudů, rafinovaná krutost primitivního zločinu.*“⁶⁴

V roce 2011 jí vyšla první a zatím jediná sbírka poezie s názvem *Zatýkání větru* a ukázala tak, že není pouze prozaičkou, ale i schopnou básnířkou. I tyto básně prostupuje jihoamerická tematika a motiv emigrantství a také návratu. Tematicky se její básně přibližují její prozaické

---

⁶² CERMANOVÁ, Anna. Kým v temnotě vlastně jsme. *Tvar*. 2008, 2008(1), s. 2.

⁶³ Markéta Pilátová. *Spisovatelé&Literatura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://spisovatele.upol.cz/marketa-pilatova/>

⁶⁴ KARFÍK, Vladimír. Žena, která rozumí hadům. *Týdeník Rozhlas*. 2010, 2010(10), s. 18.

tvorbě a formálně se drží volného verše, který má k próze také blíž. Texty mohou připomínat písňové texty, neboť mají strukturu s častým refrémem. A toho dokonce využila zpěvačka Monika Načeva, která zpívá některé zhudebněné básně Markéty Pilátové. Petr Odehnal z časopisu HOST básnickou prvotinu zhodnotil takto: „*Graficky působivě vypravená sbírka obsahuje „jen“ devatenáct textů (dva z nich nicméně zabírají dvě desítky stran). Pilátová do veršů napustila něco epičnosti, krapet tajemství, trochu poetiky dětských snů, trochu realit z jižním sluncem spalovaných a mořem omývaných míst, něco femininní dikce a s pomocí několika svých ženských prapředků (prapředkyň?) se pokouší najít samu sebe.*“⁶⁵

Další knihu pro dospělé čtenáře vydala v roce 2014 a bylo jí *Tsunami blues*. Kniha odkazuje na tragédii, kterou způsobila vlna tsunami v roce 2004. Odehrává se v Thajsku, v České republice a na Kubě. Hlavní postavou je Karla, dívka, která přišla o rodiče během dovolené, kterou narušila ničivá vlna tsunami. Smrt jí sebrala nejen rodiče, ale i její hraní na trumpetu, které vždy milovala. Její dospívání je rázem ukončeno a její sny jsou zmařeny, je ke všemu naprosto apatická. Přes svého učitele hudby, který ji naučil španělsky, se setkává s profesorkou Jenůfou Topinkovou a společně se vydávají na Kubu, což můžeme bez přikrašlování označit za dobrodružnou výpravu. Karlu tato výprava dovede k novému životu. Děj je nahlížen z různých úhlů různých postav. Pavel Mandys námět shrnuje v úvodu své recenze takto: „*I ve svém třetím románu, Tsunami blues, používá Markéta Pilátová své oblíbené motivy a rekvizity: latinskou Ameriku a Čechy v ní, konfrontaci ženského mládí se zkušeností stáří (nikoliv nutně úctyhodného) a k tomu dramatickou zápletku; zde s téměř špionážními prvky.*“⁶⁶

V roce 2015 přišla Markéta Pilátová se sbírkou povídek, kterou přesvědčila, že příběhy umí vepsat i do menšího rozsahu. Sbíрка se jmenuje *Kulaté rámy slov*, což je název jedné z povídek, a obsahuje dvanáct krátkých textů, které jsou opět inspirované Latinskou Amerikou. Zajímají se o místní lid, o české emigranty a často o lidské vztahy. Bývají zaměřované na individualitu jedince. Shrnutí spisovatele a literárního kritika Marka Tomana říká: „*Některé povídky z Kulatých rámu slov představují druh psychologického dobrodružství – jako příběh jihoamerického chlapce, který se živi žebráním na invalidním vozíku. V jiné povídce dojde na motiv zápasu narkogangů kdesi ve slumech. A v těchto souřadnicích náhle zasvítí příběh*

---

⁶⁵ ODEHNAL, Petr. Recenze debutu jako epitaf? *HOST*. 2011, **XXVII**(8), s. 66.

⁶⁶ MANDYS, Pavel. Pilátová, Markéta *Tsunami blues* (in HN). *ILiteratura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/33301/pilatova-marketa-tsunami-blues-in-hn>

někoho, kdo kdysi odjel z Československa a teď uvažuje, jestli se vrátit do Česka. Snovost a jistou přeludnost povídek podtrhují ilustrace Veroniky Holcové.“⁶⁷

V roce 2016 vznikla z jedné povídky z *Kulatých rámu slov* novela s názvem *Hrdina od Madridu*. Příběh vypráví o španělské studentce, která píše odbornou práci o českých interbrigadistech, kteří bojovali u Madridu. Vyprávění se střídá v podání studentky Carmen a interbrigadisty Františka. Celým příběhem prostupuje otázka, co přiměje muže jít bojovat za cizí zemi daleko od domova? Postupně je odkrývána minulost i současnost postav. František vypráví o svých zážitcích a Carmen naslouchá a ptá se. Oba vlastně hledají sami sebe, ačkoli jsou věkově tak rozdílní. Zajímavé je, že postavy jsou odlišeny i jazykem – František používá hovorovou češtinu a Carmen velmi spisovnou, proto je při čtení přechod vyprávěčů dobře rozlišitelný i bez pomoci nadpisů. Výstižně pocity aktérů popisuje Jaroslav Soukup ve své recenzi. „*Pro oba aktéry se vzájemné setkání stává katarzí. František je poprvé nucen ohlédnout se a znovu si projít španělské tažení, v němž podle svých slov přišel o nejbližšího přítele a pozbyl iluze o sobě samém. Carmen je v jeho případě konfrontována s upřímností starce, jemuž zájem o dávné dění svým způsobem imponuje, ale zároveň je pro něj obtížné opustit bezpečnou schránku, v níž inkognito prožil řadu desetiletí.*“⁶⁸

V roce 2017 vyšla poslední kniha, román s názvem *S Baťou v džungli*, která vypráví o životě Jana Antonína Bati v exilu. Román autorka sestavila na základě vzpomínek žijících příbuzných a za pomoci deníků a dokumentů, které po sobě tento „baťovák“ zanechal. Vypráví o životě v cizí zemi a o budování nových Zlínů v Brazílii. Do líčení se zapojují i příbuzní, kteří s ním tento exil sdíleli. Příběh je vyprávěn z pohledu Jana Antonína a jakoby posmrtně. Zdá se autentický, neboť jsou používány i výrazy z moravského nářečí. Lada Weissová ve své recenzi na iLiteratura.cz dílo výstižně shrnuje: „*Markéta Pilátová nabízí poutavou, čtivou a intimní podobu životního příběhu jedné z velkých osobností českých dějin dvacátého století, příběhu plného velkoleposti i bezpráví. Nadto její román ukazuje, jak lze propojit dva tak odlišné světy, sblížit místa a osudy, žasnout nad odlišností a různorodostí, která neděsí, ale obohacuje a motivuje.*“⁶⁹

Tvorbu pro děti začala Markéta Pilátová vydávat dva roky po svém debutu v literatuře. Prvním dílem byla kniha *Víla Vivivíla a stíny zvířat* v roce 2009, následoval druhý díl vyprávění

---

⁶⁷ TOMAN, Marek. RECENZE: Čeština je tak trochu zaklínadlo, tak trochu správné heslo. *IDNES* [online]. Praha: MAFRA. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/kulate-ramy-slov-hrdina-od-madridu-recenze-fj2-/literatura.aspx?c=A160223_120621_literatura_ts

⁶⁸ SOUKUP, Jaroslav. Pilátová, Markéta Hrdina od Madridu. *ILiteratura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/37569/pilatova-marketa-hrdina-od-madridu>

⁶⁹ WEISSOVÁ, Lada. Pilátová, Markéta S Baťou v džungli. *ILiteratura* [online]. [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/37981/pilatova-marketa-s-batou-v-dzungli>

o Vile Vivivíle pojmenovaný *Vila Vivivíla a piráti jižního moře*, v tomtéž roce vyšla i kniha o japonské holčičce s názvem *Kiko a tajemství papírového motýla*. O posledně jmenované se v *České literatuře pro děti a mládež (2000-2011)* píše, že v knize „prokazuje autorka smysl pro atraktivní příběh i nápaditou řeč; míchá suverénně prvky japonské kultury na pozadí českého maloměsta, stejně jako prolíná ve svém vyprávění linie dobrodružnou, magickorealisticou, hororovou i milostnou.“⁷⁰ V roce 2012 vyšla zřejmě nejdiskutovanější kniha Markéty Pilátové pro děti, která se jmenuje *Jura a lama*. Roku 2013 vyšla kniha *Gorilí táta*, na které autorka spolupracovala s ošetřovatelem goril z pražské ZOO, Markem Ždánským. Nakonec v roce 2016 vyšel druhý díl vyprávění o japonské holčičce Kiko s názvem *Kiko a tulipán*. O těchto knihách bude ale řečeno více v analytické části, kde bude každé z těchto děl podrobena rozboru.

2.3 Překladatelství

V době, kdy Markéta Pilátová působila jako odborná asistentka na FF Univerzity Palackého, učila zde překlad a sama v té době překládala. Díky své vzdělanosti v oblasti jazyků měla vhodné předpoklady pro tuto práci.

Jako hodně jejích aktivit se i překladatelství týká jihoamerického kontinentu a Střední Ameriky. V roce 2001 přeložila do češtiny román *Věřící* mexické spisovatelky Normy Lazo. „V této knize nejde o nějaké vyhraněné téma, nýbrž o téma aktuální (zvláště v zemi jako je Mexiko), univerzální a všem srozumitelné: masová manipulace s lidmi prostřednictvím "motivačně-optimistických programů", osudy těch, kteří se nechávají slepě ovládat nějakým duchovním vůdcem a který jim dá zapomenout na skutečné problémy a ještě na tom vydělá. Ne všechny životy však končí šťastně.“⁷¹

V roce 2010 se i v překladatelské činnosti obrátila k tvorbě pro děti a mládež. Přeložila knihu *Tajný život blech* argentinského spisovatele Alberta Peze a ilustrátora Roberta Cubillase. Protože mají oba kočky a znají kočičí trápení s blechami, vytvořili knížku o tom, jak se dá těchto parazitů zbavit, nebo se s nimi smířit. Vytvořili tak hravou „příručku“ pro děti, kterou se nejen snaží pomoci kočkám s blechami, ale hlavně se snaží přitáhnout více děti ke čtení a vysvětlit, jak je důležité, ale i milé žít se zvířaty.⁷²

---

⁷⁰ KOPÁČ, Radim. *Česká literatura pro děti a mládež (2000-2011): Czech literature for children and young people (2000-2011) = Tschechische Kinder- und Jugendliteratur (2000-2011)*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2012. ISBN 978-80-87546-03-1. s. 110

⁷¹ NEMRAVA, Daniel. Lazo, Norma. *Věřící*. *ILiteratura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/11075>

⁷² *Tajný život blech*. *Meander* [online]. Praha: Meander [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.meander.cz/tajny-zivot-blech>

V tomtéž roce, kdy vyšel *Tajný život blech*, vyšel první díl do češtiny přeloženého komiksu *Macanudo* argentinského spisovatele Ricarda Linierse. Komiks je v podstatě soubor novinových stripů. Do konce roku 2016 bylo vydáno už jedenáct těchto komiksů a všechny byly přeloženy Markétou Pilátovou. „*Minipříběhy o citlivém robotovi, tučňácích, kocourovi Fellinim, stále se mijejících milencích, důstojných pánech v kloboucích a motýlcích a ostatních lidech kolem nevypovídají jen o současné Argentíně, ale o nás všech na téže Zemi. Příběhy Macanuda jsou plné křehké poetiky osamělých a absurdních životů v tvrdém velkoměstě.*“⁷³ Španělské slovo „macanudo“ znamená v češtině báječný, skvělý, či také v pohodě, a to vše komiks vhodně vystihuje.

Zatím posledním počinem Markéty Pilátové v oblasti překladatelství je *Všeobecný zvířetník pana profesora Revilloda* Miguela Murugarrena, který ze španělštiny přeložila v roce 2016. V popisu nakladatelství Baobab, které tuto knihu v překladu vydalo, o *Zvířetníku* píše, že je to „*kryptozoologická příručka pro všechny vášnivé badatele v oboru dobrého obrazového humoru i jazykových hříček.*“⁷⁴

---

⁷³ Macanudo. *Meander* [online]. Praha: Meander [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.meander.cz/macanudo>

⁷⁴ Všeobecný zvířetník doktora Revilloda. *BAOBAB* [online]. [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <http://www.baobab-books.net/vseobecny-zviretnik-doktora-revilloda>

3 Dětské knihy Markéty Pilátové

Praktická část se bude zabývat tvorbou Markéty Pilátové pro děti. Do konce roku 2016 vydala tato autorka šest knih pro dětské čtenáře: *Víla Vivivíla a stíny zvířat* (2009), *Víla Vivivíla a piráti jižního moře* (2010), *Kiko a tajemství papírového motýla* (2010), *Jura a lama* (2012), *Gorilí táta* (2013) a *Kiko a tulipán* (2016). Následující kapitola bude postupně rozebírat jednotlivá díla v chronologickém pořadí. Pro lepší orientaci v textu bude vždy uveden děj knihy, dále se rozbor bude týkat témat, jazyka, kompozice a pozice vypravěče. Literární rozbor bude doplněn o krátký rozbor ilustrací, které mají v knihách pro děti důležitou funkci. Budeme se snažit analyzovat text jako celek, ale i v detailech.

3.1 Víla Vivivíla a stíny zvířat

V roce 2009 vydala Markéta Pilátová svoji první knihu určenou dětskému čtenáři. Vyšla v nakladatelství Lidové noviny v edici Respekt. Žánrem se jedná o autorskou pohádku, která byla představena v teoretickém oddílu. Autorské pohádky jsou jedním z žánrů vhodných pro mladší školní věk a také pro tuto věkovou skupinu je *Víla Vivivíla* vhodná, ačkoli nemá věkové omezení.

3.1.1 Děj

Děj začíná ve vílácké zemi, kde žije hlavní postava díla, víla Vivivíla, které se zkráceně říká Vivi. Vivi je, stejně jako spousta dalších víláckých dětí, rozjívená, zvědavá a zlobivá. Na rozdíl od ostatních vílích slečen nenosí šaty, ale pytlivé kalhoty a přes ně krátké šaty. Její vlasy nejsou dlouhé jako u ostatních víláků. Vivi často vyplazovala na všechny víláky jazyk a když to udělala po sto padesáté páté, její rodiče ji vyhnali ze svého světa větou: *Nechceme tě, nechceme tě, nechceme tě, dítě!*⁷⁵ To rodiče ve víláckém světě můžou udělat a dítě pak musí odejít. A tak Vivi vyrazila do světa lidí, kterého se ve víláckém světě všichni báli. Dál se děj odehrává v Praze, na Břevnově a v Šárce, během jednoho večera.

Ve světě lidí se Vivi potkává s dívkou Emou, která je slepá a má na pomoc psa Rafa, a s klukem Pepíkem, který má vakoveverku Lumi. Zvířata přiláká pach Viviina svetrů, a tak se všichni potkají a po chvíli společně vyrazí na Pepíkovo oblíbené jídlo, smažák v housce. Děti od Vivi vyzvídají, ale ta odpovídá úsečně a neochotně. Baví se a chystají se rozdělit, když Pepík

---

⁷⁵ PILÁTOVÁ, Markéta. *Víla Vivivíla a stíny zvířat*. Ilustroval Jakub ZICH. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Respekt (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-80-7422-000-5. s. 5

najednou vyhrkne, že zvířata nejsou v bezpečí. Tak se dozvídáme, že Pepíkův tatínek vlastní zverimex, ale do jeho kanceláře chodí zvláštní pánové a Pepík si spočítal, že výdělek zverimexu by je nedokázal uživit. Proto se začal více zajímat o tajemné schůzky a slyšel, že tatínek má ve skalách v Šárce tajný sklad v nějakém domě a tam jsou ukrytá chráněná zvířata, jako je třeba i jeho vakoveverka Lumi.

Vivi, která není ve víláckém světě zvyklá odlišovat víláky a zvířata, protože jsou si v jejím světě všichni rovni, rozhodne, že je třeba zasáhnout. Aby mohli bránit sebe a zvířata, která se vydali zachránit, naučí je Vivi vílácké bojové umění, které si děti díky síle vycházející z jejího svetrů rychle osvojí a říkají si vílácké komando.

Vydají se tramvají do Šárky, kde Vivi natrhá rákos na zbraně – flusadla. Jako municí vytvoří kuličky z bahna a prachu. Protože je Lumi noční zvíře, může komando vést i bez použití baterky, která by je mohla prozradit. Když se konečně dostanou k domu s tajným skladem, zjistí, že je tam Pepíkův tatínek i jeho dva známí ze zverimexu a tatínek se na ty dva zlobí. Obává se, že je hledá policie. Je velmi rozzlobený a rozhodne, že se musí zvířata zbavit, aby se vyhnuli vězení.

Děti a zvířata na chvíli zůstanou sami v domě. Podle babičky Emy z Hané se všichni lidé bojí svého svědomí, a tak dostane Vivi nápad. Ve víláckém světě se víláci zbavují zlých snů a svědomí tak, že je silou posílají obrovi s prázdnou hlavou, protože jeho velká dutá hlava je jinak prázdná a on má migrény. Když jsou všichni kumpáni v domě, Pepík dva svalnaté muže odláká tím, že nastartuje, zatroubí a odjede s jejich autem. Zatím Vivi přivolá obra s prázdnou hlavou, který ze své hlavy vypustí všechny hrůzy, která tam strádala tisíc let. Pepíkův tatínek má ale pro strach uděláno, protože se rád dívá na horory, a tak se nenechá snadno zastrašit. Vílácké komando tedy použije svá flusadla. Obr má také své flusadlo a tím když tatínka trefí, tak ho kulička odnese až do jeho bytu. A najednou ví, že se musí polepšit, což je tím, že vílácká síla poslala všechny jeho špatné myšlenky do obrovi prázdné hlavy.

Vílácké komando zatím v Šárce vypustí všechna zvířata a Vivi spočítá, že jejich vysvobozením učinila sto padesát pět dobrých skutků a může se vrátit domů. Usoudí, že zvířata se ve vílácké zemi budou mít dobře, a tak přijde čas rozloučení s Emou, Pepíkem, Lumi a Rafem. Ema je smutná, protože v přítomnosti víly viděla mnohem lépe a ví, že bez ní zas nic neuvidí, ale Pepík slíbí, že jí bude pomáhat. Slíbí si, že vílácké komando se nerozpadne, a rozloučí se.

3.1.2 Tématika a motivy

Hlavním tématem je jistě dobrodružství dětí s jejich novou kamarádkou, ale toto téma doprovází mnoho menších motivů, které do děje více či méně zasahují. Takovým motivem je třeba odlišnost. V úvodu příběhu je popsán vílácký svět a vzhled a chování takového typického víláka, dále je popsána Vivi jako odlišná od ostatních víl. Je menší, o to víc aktivní, její rodiče jsou starší než rodiče jejích vrstevníků, nenosí šaty, její vlasy jsou krátké, a protože je moc nečeše, lepí se jí k sobě a visí si na ně kovové ozdoby. Odlišné jsou i děti, se kterými se skamarádí. Ema je handicapovaná slepotou a Pepík měl při setkání mnohem větší starosti se svým tatínkem než ostatní děti v jeho věku. Odlišná je dokonce i vakoveverka Lumi, která má problém s ostatními zvířaty, protože je z Austrálie a oni jí nerozumí. To, že jsou odlišní, je jistým způsobem spojuje.

Dalším významným motivem jsou sociální problémy dětí. Mezi tyto se dá počítat i výše zmíněná odlišnost. Dále je to například handicapované dítě, tedy slepá Ema. Jsou to špatné vztahy mezi rodiči a dětmi, zde představeny na Emě i Pepíkovi. O Eminých rodičích se v knize píše: „*Její maminka byla hlasatelka v televizi a tatínek hudební skladatel, který skládal hudbu k filmům, operám a pro zpěváky. Měli Emu rádi, ale někdy jako by ji nevnímali nebo jako by se za ni trochu styděli. Nedělali moc věcí spolu, ale kapesné dávali Emě velké...*“⁷⁶ To, že rodiče můžou být handicapem dítěte zklamaní je bohužel realita, a i takovou realitu Markéta Pilátová dětem ukazuje. Pepík má zase jenom tatínka, který na něj nemá čas, a o jeho mamince je zmínka jen taková, že „*prý odešla a nechtěla se o Pepu starat*“⁷⁷. Je tedy představena i neúplná rodina, která ke všemu není moc funkční. A Vivi jako zlobivé dítě víláckých rodičů je vyhnána do světa lidí, což nemůžeme považovat za ideální vztahy, ačkoli z knihy víme, že se to zlobivým vílím dětem může stát.

Důležitým motivem pro žánr pohádky je magie, kouzla či čarodějnictví. V příběhu o víle Vivivíle je toto zastoupené nadpřirozenými bytostmi – vílami, víláky a obrem – a hlavně silou, kterou má svět víl. Díky této síle se Vivi dokáže dostat do světa lidí, dokáže sama rozumět zvířecí řeči, časem síla vycházející z jejího svetru způsobí, že řeči zvířat rozumí i děti. Díky této síle se děti dokáží snadno naučit bojová umění, dokáže přivolat do světa lidí obra a dokonce díky ní začne Ema lépe vidět. Nikdy nic neviděla, ale teď úplně jasně viděla Vivi a z Pepíka „*viděla jen jeho hlas jako takový stříbrný vlásek světla*“⁷⁸ Vílácká síla způsobí i to, že Pepík

---

⁷⁶ PILÁTOVÁ, Markéta. *Víla Vivivíla a stíny zvířat*. Ilustroval Jakub ZICH. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Respekt (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-80-7422-000-5. s. 16

⁷⁷ Tamtéž, s. 26

⁷⁸ Tamtéž, s. 25

má potřebu vykřiknout „*Zvířata jsou v nebezpečí!*“⁷⁹, což je počátek celého jejich dobrodružství.

V žánru pohádky je také za klasický považován motiv boje dobra se zlem, který se zde také objevuje ve velmi silném postavení. Za dobro zde můžeme považovat „vílácké komando“, které vyrazí neohroženě bojovat za svobodu pašovaných zvířat a všechny postavy, Vivi, Ema, Pepík, Raf a Lumi, se projevují jako kladné. Jejich protipólem jsou zde pašeráci zvířat, což je Pepíkův tatínek a jeho dva přátelé. Jako v každé pohádce dobro vítězí i zde.

U Markéty Pilátové je také velmi zásadní a častý motiv míst, která jsou pro ni známá a v jejím životě mají velký význam. Je to její domovina – Haná –, která se v této dětské knížce objevuje pouze ve zmínce o Emině babičce z Hané. Dále je to Jižní Amerika, která zde vystupuje jako místo původu mnohých pašovaných zvířat.

3.1.3 Jazyk

V oblasti jazyka je důležitá nutnost jazyk přizpůsobit jazykovým a čtenářským schopnostem dítěte. Proto samozřejmě nemůžeme očekávat odborný nebo složitý jazyk. Pokud je použito slovo, které dítě mladšího školního věku pravděpodobně nezná, je vysvětleno tak, že se některá vystupující postava zeptá na význam slova a jiná mu odpoví. Jazyk vypravěče je převážně spisovný, ale v přímé řeči se objevují výrazy hovorové a obecné češtiny, jako jsou například: „*smažák*“⁸⁰, „*barák*“⁸¹, „*chytrolíni*“⁸², „*policajti*“⁸³ a další. Autorka také v tomto díle používá novotvary odvozené od slova víla. Je to především označení „vílák“ a spojení s tímto slovem spojená a odvozená: „vílácké komando“, „vílácká síla“, „tatíci víláci“ aj. Dále je novotvar rostlina „bažinatník“, jejímiž semeny se obyvatelé vílího světa živí.

3.1.4 Kompozice a vypravěč

Děj je chronologický, ovšem jedna dějová linie je přerušena přesunem Vivi do liského světa. Děj začíná seznámením s Vivi ve vílím světě a když se vydá do světa lidí, tak se seznamujeme s dětmi ještě předtím, než se s Vivi setkají. Děj je rozdělen na osm číslovaných kapitol s názvem. Některé z nich začínají slovem „jak“, což připomíná názvy lidových pohádek a autorské pohádky takové názvy často využívají taky. Neboť se jedná o dílo pro děti,

---

⁷⁹ PILÁTOVÁ, Markéta. *Víla Vivivíla a stíny zvířat*. Ilustroval Jakub ZICH. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Respekt (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-80-7422-000-5. s. 20

⁸⁰ Tamtéž, s. 16

⁸¹ Tamtéž, s. 22

⁸² Tamtéž, s. 41

⁸³ Tamtéž, s. 41

nečekáváme v textu mnoho básnických obrátů. I přesto autorka používá známé metafory, jako „zapálil se v hlavě Vivi spásný ohníček“⁸⁴, a pochopitelná přirovnání, jako např. „jako nějaký zlověstný hrad se tyčil velký starý dům“⁸⁵, či „roztahovalo se jako kaluž jedovatého inkoustu opravdové nebezpečí“⁸⁶.

Vypravěč tohoto příběhu je v er-formě a má charakter vševědoucího pozorovatele, který není do děje aktivně zapojen. Vše z vnějšku pozoruje, do příběhu nijak nezasahuje a zná a zprostředkovává nám myšlenky a pocity všech postav, jak lidí, tak zvířat a víl. Díky tomuto vševědoucímu vypravěči získáváme i popis vílácké země, jejích obyčejů a zvyků.

3.1.5 Ilustrace

Knihu ilustroval Jakub Zich a jeho ilustrace jsou na každé dvojstraně. Jakub Zich jak obálku, tak ilustrace textu pojal v černobílém stylu. Když se ovšem na kresby podíváme z blízka, zjistíme, že podklad, který se zdál černý, je ve skutečnosti velmi tmavý odstín zelené. Můžeme říci, že tato barva vystihuje bažinaté oblasti, odkud přišla Vivi. Zároveň tmavá barva vyjadřuje to, že se celý děj odehrává během večera a atmosféru dobře vykresluje. Na toto tmavé pozadí jsou kresby tvořené bílou barvou. Tato bílá většinou vykresluje jen kontury – zjednodušené obličejy, pouze naznačené vzory oděvů, místo děje pouze naznačuje. Kresby, které zachycují pouze nějaký detail, ne celou scénu, jsou propracovanější. Je to třeba srst vakoveverky, či vlasy matky Vivi. Ilustrace zachycují buď popisovanou situaci, či detail, jako je například vystupující postava. Zvláštní je, že se mění velikost Vivi. Většinou sahá dětem do pasu, ale párkrát je zobrazena mnohem menší a jednou dokonce velká téměř jako děti.

3.2 Víla Vivivíla a piráti Jižního moře

Rok 2010 byl v tvorbě Markéty Pilátové zaměřený na tvorbu pro děti, neboť vyšly dvě její dětské knihy. První z nich je pokračování příběhu o víle Vivivíle, které ale dějově nenavazuje na díl první. Stejně jako první díl je i tento vhodný pro mladší školní věk, ačkoli to není uvedeno. Jedná se také o autorskou pohádku. Taktéž ho vydalo nakladatelství Lidové noviny v edici Respekt.

---

⁸⁴ PILÁTOVÁ, Markéta. *Víla Vivivíla a stíny zvířat*. Ilustroval Jakub ZICH. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Respekt (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-80-7422-000-5. s. 51

⁸⁵ Tamtéž, s. 38

⁸⁶ Tamtéž, s. 29

3.2.1 Děj

Před první kapitolou je krátká předkapitola, která krátce nastiňuje děj předchozího dílu. Děj začíná opět ve vílí zemi, kde zvířátka zachráněná v prvním díle mrznou. Pak se děj začíná odehrávat v Praze na Břevnově, kde za holkou Emou domů přijde kluk Pepík. Ema má doma jen babičku Bóžu, která přijela z Hané. Přivezla spoustu dobrot, tak si společně pochutnávají a najednou začnou rozumět zvířatům, Eminu psovi Rafovi a Pepíkově vakoveverce Lumi; poznají tak, že je tam někde víla Vivivíla. Přivedou ji domů, seznámí ji s babičkou, která jediná Emě její první dobrodružství s vílou věřila.

Vivi vypráví, že zvířatům je v bažině zima, a Pepík se rozhodne, že musí ve vílí zemi objevit moře, aby u něj mohla zvířata žít. Zabalí si věci a Vivi je přenese do vílí země, kde babi Bóža víláky obdaruje krémy na opalování, aby se nemuseli bát, že je rozpustí slunce. Podle Pepíka musí být moře na jihu, a tak se podle kompasu vydávají ještě s pár zvířaty na objevnou cestu. Cestou na ně ze sopek útočí obří s prázdnou hlavou, ale jejich kamarád obr z prvního dílu knihy je zachrání a odnese je do říše obřího hada Cai-Cai Vilúa, který je samotář, protože se stydí za svou barvu. Hadí slečna mu lichotí a zůstává s ním. Had každopádně ví, že za kopcem moře je, a tak je Pepíkovo moře brzy objeveno.

Všichni jsou rádi a na pláži se setkají se skřítky z mořské pěny, kteří spí v průhledných vajíčkách na zip. Jsou to vynálezci a přátelé se s velrybami. Ty jim ve „velrybovce“ napíší, že se blíží piráti na surfech. Hlavní pirát Magnát je vykreslen komicky – má velké břicho v duhovém neoprenu, pirátský klobouk na gumičku a pisklavý hlas. Dojde na boj mezi víláckým komandem a piráty. Vílácké komando by určitě s přesilou prohrálo, ale babi má v batohu olomoucké tvarůžky, které se na sluníčku řádně rozložily, a protože piráti na takový pach nejsou zvyklí, po otevření sklenice všichni omdlí. Sváží je, a když se piráti proberou, nabízí svůj poklad z ostrova za propuštění. Velryby ale vědí, že piráti poklad nemají, jen truhlu plnou bodláků, které používají jako municí.

Vílácké komando neví co se zajatci, když do situace zasáhne jako deus ex machina had Cai-Cai Vilú, který přiváží obry, kteří do svých prázdných hlav načerpají všechny zlé myšlenky pirátů. Všichni jsou spokojení a piráti naučí všechny surfovat. Po krásném dni Vivi přenese babi, Pepíka, Emu, Rafa a Lumi zpět do Břevnova. Znova jako v prvním díle se ujistí, že se Vivi vrátí.

3.2.2 Tématika a motivy

Hlavním tématem druhého setkání dětí s Vivivílou je další dobrodružství, ale tentokrát se zásadně mění prostředí, ve kterém se odehraje. Společně opouští lidský svět a dostávají se do světa víl. Dobrodružství v jiném světě je ještě znásobeno hledáním moře, jež je vyvoláno nespokojenými zvířátky zachráněnými v prvním díle.

Znovu je zde zásadní pohádkový motiv kouzel a magie. Opět je to vílí síla, díky které může Vivi přenést sebe i ostatní do světa víl a naopak. Díky této síle také lidé rozumí zvířatům a slepá Ema vidí. Toho je i vhodně využito v příběhu tak, že děti v Praze poznají, že se Vivi vrátila, když začnou rozumět Rafovi a Lumi. „*Zdá se mi, jako bych Rafovi rozuměla, a dokonce ho i trochu viděla,*“ řekla Ema Pepíkovi. „*Já ho taky slyšel, ty myslíš, že třeba, že by to mohla být vílácká síla? Že by se třeba...*“ uvažoval Pepík. „*...vrátila Vivi, no jasně, třeba je zase tady!*“ vykřikla radostně Ema a hnala se k oknu.⁸⁷ Zajímavé je, že při cestě mimo víláckou zem, kde vílácká síla nefunguje, Ema stále vidí a stále všichni rozumí zvířatům. Vystává také otázka, zda Vivi umí číst myšlenky, nebo pouze velmi empatická. Lumi je totiž podrážděná, že jí Vivi slíbila odnaučit chrápat a slib nedodržela, a na to Vivi reaguje tak, že jí dá pomůcky proti chrápání. Ke kouzlům můžeme také přidat i pohádkové postavy, které se v příběhu objevují. Kromě víl a víláků to jsou také obři, obří had a skřítki z mořské pěny.

Pohádkovým motivem je i boj dobra se zlem, který zde zastupuje vílácké komando bojující proti zlým pirátům. Dobro jako vždy v pohádkách vítězí a špatné myšlenky záporných pirátů přijmou do svých prázdných hlav obři. S hodnými piráty se všichni spřátelí. Boj dobra se zlem je tedy zakončen přátelstvím a také ponaučením: „*Poklad sice nemáme, ale něco umět je mnohem větší poklad!*“⁸⁸

Objevují se znovu určité sociální problémy, především jde o motiv odlišnosti či popření určitých stereotypů. Dokud se děj odehrává v Praze je čtenář seznámen s babi Bóžou z Hané, která se vymyká hned několika stereotypům. V pražském prostředí je to především nářečí, kterým mluví. Ovšem je to zachyceno i z druhého úhlu pohledu tak, že Raf zmiňuje, že se mu na Hané ostatní zvířata smějí kvůli jeho pražské mluvě. Babi Bóža je také jiná než ostatní dospělí tím, že vnučce Emě jediná věřila její vyprávění o dobrodružství s vílou. Odlišnost v sobě pociťuje had Cai-Cai Vilú, který se schovává ve své říši, protože se stydí za svou zelenou barvu. Z omylu, a díky tomu i ze samoty, ho vyvede hadí slečna, která mu vysvětlí, že v oblasti,

---

⁸⁷ PILÁTOVÁ, Markéta. *Víla Vivivíla a piráti Jižního moře*. Ilustroval Jakub ZICH. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Respekt (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-80-7422-066-1. s.

11

⁸⁸ Tamtéž, s. 68

ze které pochází, „*se právě taková zelená moc oceňuje*“⁸⁹. Z neobvyklého úhlu pohledu jsou čtenáři představeni také piráti a především jejich vůdce, Magnát. Podle autorky nemusí piráti brázdit moře na lodi, ti, které vytvořila v knize, jezdí na surfech. Jde z nich strach, ale Magnát je vykreslen velmi komicky: „*Na hlavě měl třírohý klobouk s pérem a diamantovou sponou, pod bradou na gumičku. Dlouhé vousy měl smotané do malého uzlu propíchnutého kostí. Měl na sobě taky neopren z kůže mořského hada, ale duhové barvy. Na rozdíl od jeho pirátů však do něho byl poněkud nacpaný a vykukovalo mu z něj jeho veliké břicho.*“⁹⁰ Jeho degradace je dokonána přirovnání jeho hlasu k „*pištění malé myšky domácí*“⁹¹.

U rozboru prvního dílu bylo zmíněno, že je pro Markétu Pilátovou zásadní zmínit v díle místa, která jsou jí blízká. To můžeme vysledovat i u dílu druhého. Jedno z jejích bydlišť, Praha, je v tomto díle jen krátce, ale určitě je také důležité. V prvním díle byla zmíněna babička z Hané, ta je v tomto díle jedna z hlavních postav a přináší s sebou nářečí i typicky hanáckou potravinu – olomoucké tvarůžky. Zmínku o Jižní Americe najdeme v přesvědčování Cai-Cai Vilúa hadí slečnou, že taková zelená, jakou má on, je velmi ceněná „*v povodí řeky Orinoko*“⁹². Z této oblasti pochází také modrý papoušek, který se také vydává na pátrání po moři.

3.2.3 Jazyk

Styl jazyka je stejný jako v prvním díle o Vivivíle. Je tedy převážně spisovný, ale také slova nespisovná a obecná především v přímé řeči, jako např. „*pražskej*“⁹³, „*brej den*“⁹⁴, „*bráchy*“⁹⁵. Protože je babi Bóža z Hané, používá nářečí, které musí být často čtenářům vysvětlováno (řešeno jednoduchým způsobem – Pepík se zeptá a Ema vysvětlí). Mezi taková slova patří např. „*tvargle*“⁹⁶, „*včilkaj*“⁹⁷, „*frišno*“⁹⁸, „*čučijó*“⁹⁹ atd. Objevují se zde novotvary, které známe z prvního dílu, ale i další, např. „*velrybovka*“¹⁰⁰, což je jako morseovka na dorozumívání s velrybami. Speciální jazyk má postava hada Cai-Cai Vilúa, v jehož mluvě se

---

⁸⁹ PILÁTOVÁ, Markéta. *Víla Vivivíla a piráti Jižního moře*. Ilustroval Jakub ZICH. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Respekt (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-80-7422-066-1. s. 45

⁹⁰ Tamtéž, s. 58

⁹¹ Tamtéž, s. 59

⁹² Tamtéž, s. 45

⁹³ Tamtéž, s. 11

⁹⁴ Tamtéž, s. 27

⁹⁵ Tamtéž, s. 40

⁹⁶ Tamtéž, s. 9

⁹⁷ Tamtéž, s. 11

⁹⁸ Tamtéž, s. 24

⁹⁹ Tamtéž, s. 40

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 54

projevuje hadí syčení prodloužení hlásek s a š: „*vypadám prosssstě sssstrašššně*“¹⁰¹. Lehce zarážející může být, že žádný jiný had takovým způsobem nemluví. Z jazykového hlediska jsou zajímavá také jména skřítků z mořské pěny. Když jsou ještě ve vajíčkách babi Bóža na ně reaguje postupně třemi výrazy překvapení, po vyklubání se skřítkci představí: „*Já jsem asi TOTO, ‘ řekl TOTO. ,A já jsem NOTO, ‘ řekl NOTO. ,A já jsem NOTOTO, ‘ řekl NOTOTO.*“¹⁰²

3.2.4 Kompozice a vypravěč

Děj je členěn do třinácti číslovaných a pojmenovaných kapitol a před první kapitolou je krátká kapitola s názvem „Co se stalo předtím“, která krátce shrnuje první díl, především informace, které bude třeba znát v díle druhém. Není tudíž nezbytné, aby měl čtenář přečtený první díl pro četbu druhého – důležité informace jsou zopakované. Děj je vystaven chronologicky, pouze první a druhá kapitola mohou probíhat paralelně, neboť se jedná o události ve vílím světě (1. kapitola) a ve světě lidí (2. kapitola). Z básnických prostředků je využito hlavně přirovnání, např. „*žuchnul do písku jako přezrálá hruška v neoprenu*“¹⁰³. Příběh je šikovně zkrácen o dlouhé přesuny mezi říšemi, nejdříve cestovatele přenesou sopečná bouře, potom obr a zpáteční cestu obstarají Cai-Cai Vilú a obři. Na druhou stranu je děj tentokrát více než v prvním díle tzv. natahován občas zdilouhavými scénami – cvičení víláckého komanda, popis přípravy na cestu, útok obrů, surfování na oslavu. Také slov, která jsou potřeba vysvětlit, přibývá, hlavně kvůli hanácké babičce a občas to chodí děje lehce narušuje.

Vypravěč je stejný jako v prvním díle. Není to vystupující postava a je tedy v *er*-formě. Je vševědoucí, představující čtenáři všechny emoce a myšlenky vystupujících postav. Do děje nevstupuje.

3.2.5 Ilustrace

Stejně jako první díl i tento ilustroval Jakub Zich. Své ilustrace ale pojal úplně jinak, můžeme odhadovat, že tato změna je spojena s prostředím, neboť první díl odehrávající se převážně večer a v noci je laděný do tmavých odstínů černé a zelené a druhý odehrávající se ve dne a velkou částí u moře doslova „hraje barvami“. Kresby jsou stejné, jen využití barev je naprosto odlišné. Občas je využitý kontrast pro zdůraznění postav či detailů na úkor prostředí či pozadí – pozadí je černobílé a to důležité (postavy a detaily) jsou barevné. Ilustrace jsou

---

¹⁰¹ PILÁTOVÁ, Markéta. *Víla Vivivíla a piráti Jižního moře*. Ilustroval Jakub ZICH. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Respekt (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-80-7422-066-1. s. 42

¹⁰² Tamtéž, s. 53

¹⁰³ Tamtéž, s. 64

dynamické, často je značen pohyb pomocí různých linek a rozmazání – např. tornádo, klepání zimou. Časté jsou také pohledy na detaily – výrazy tváře, látka oblečení, srst zvířat. Jako v prvním díle i zde se velikost Vivi vůči dětem mění. Přibližně v polovině knihy je ilustrace na celou dvoustranu, jedná se o pohled na postavy vyhlížející z kopce do krajiny na moře. Je velmi propracovaná a barevně stínovaná, evokuje obdiv k nekonečnému moři, který mívají lidé, když ho poprvé spatří. Po skončení příběhu je nakreslen nákres rádia na párkový pohon, o kterém se čtenář dočetl, že ho Pepík kdysi zkusil vyrobit. Výrazná zajímavost je, že předkapitola nastiňující děj prvního dílu má stejnou ilustraci jako celý první díl, tedy odlišnou od zbytku knihy.

3.3 Kiko a tajemství papírového motýla

Druhá kniha pro děti, kterou Markéta Pilátová vydala v roce 2010, je příběh o japonské holčičce Kiko s názvem *Kiko a tajemství papírového motýla*. Vyšla v nakladatelství pro děti a mládež Meander v umělecké edici Modrý slon. Stejně jako příběhy o Vivivile je i příběh o Kiko určen především pro mladší školní věk, ačkoli to není nikde uvedeno. Na internetových stránkách nakladatelství Meander je kniha zařazena do sekce 9–12 let.¹⁰⁴ A taktéž se jedná o autorskou pohádku.

Předmluvu knize napsala básnička Viola Fischerová, která sama napsala dvě knihy pro děti. Ve své předmluvě čtenáře láká ke čtení, aby mohli rozluštit nastíněná tajemství a záhady.

3.3.1 Děj

Příběh začíná v dalekém Japonsku, kde poznáváme hlavní postavu, japonskou holčičku Kiko, a jejího tatínka, který je restaurátorem knih a často společně za tatínkovou prací cestují. Tentokrát mají společně vyrazit do České republiky, do města Kroměříže, kde chce Kiko poprvé chodit do školy. Hned na začátku je vysvětleno, proč s Kiko a tatínkem není maminka. Je to proto, že maminka také cestuje a píše cestopisy. Naučila ale Kiko skládat origami skládačky, které je spojují.

V Kroměříži bydlí s tatínkem přímo na zámku, kde tatínek pracuje. Kiko jde do školy poprvé, protože kvůli cestování ji učil tatínek vždycky doma. Hned při představení třídy se jeden kluk začne posmívat jejím šikmým očím. Kiko česky neumí a nerozumí, tak se zabaví skládáním origami hvězdiček, což se líbí její spolužačce Evě, se kterou sedí v lavici. S Evou se

---

¹⁰⁴ Knihy. *Vydavatelství knih pro děti Meander* [online]. Praha: Meander [cit. 2017-06-09]. Dostupné z: <http://www.meander.cz/knihy/all/all/12>

dorozumívají pomocí obrázků, takže si dokáží domluvit setkání po škole. Jdou spolu do zámecké zahrady, Eva učí Kiko česká slova pomocí obrázků a Kiko učí Evu skládat origami.

Její tatínek mezitím pracuje na opravě starého vybledlého obrázku krále, který se mu nedaří zachránit. Kiko ho po setkání s Evou jde navštívit do staré knihovny a on jí poví pověst o králi, kterou Kiko jako pohádku na dobrou noc převypráví svému medvídkovi. Král byl náladový a měl královnu a princeznu, které umřely na nějakou epidemii. A pověst říká, že duch krále obě pořád na zámku hledá. Kiko ale také ve spánku chodí po zámku a skládá origami, setká se dokonce s duchem princezny, ale neví o tom.

Ve škole se učí další česká slova a udělá dojem na spolužáky tím, že je naučí složit papírové motýly, jenom posměvačný kluk Lukáš se nepřidá. S Evou jde pak do krásného krámků Evina strýce Juhio, kde si vypůjčí obrázek princezny Františky. V noci je znovu náměsíčná a setká se s princeznou a ta jí prozradí, že pověst o králi není pravdivá a zmíní se o nějakém duchovi, ze kterého mají všichni strach, a pak zmizí.

Další den přijíždí maminka a Kiko a tatínek jsou moc rádi, maminka Kiko věří její vyprávění o duchovi princezny a věří, že si dokáže poradit. Kiko se v noci znovu setká s princeznou a ta ji vezme na tajné místo v zahradě, která má ale stejně jako zámek podobu z dob krále z knihy. V altánku jsou pavouci, kteří vytvoří kouzelný kokon, ve kterém je nikdo neuslyší a princezna vypráví. Na zámku žil biskup Zlobisko, který neměl krále a královnu rád, protože kvůli nim nezdědil celé království, a když je pozval na zámek všichni se ztratili v začarovaném bludišti. Zlobisko ale omylem zaklel i sebe do podoby vlka, který vše ničí a vytrhává z knih pravdivé zmínky o králi. Kiko dostane nápad.

Ráno se ukáže, že Kiko mluvila ze spaní a maminka to slyšela, rozhodne se jí pomoci s plánem, který Kiko vymyslela. Legenda o origami říká, že kdo udělá tisíc origami, může si něco přát, a Kiko si chce přát zrušení kletby. Maminka vymyslí, že by jí mohly pomoci děti ze školy a nakreslí příběh, aby jím mohla Kiko vysvětlit svůj plán dětem. Všechny děti kromě Lukáše pomáhají, a nakonec vytvoří skutečně tisíc papírových motýlů, které se rozhodnou vypustit druhý den. V noci Kiko všechno poví Františce a ráno ještě za tmy vyrazí ven, kde potká Lukáše. Společně chtějí začít, ale najednou se objeví bludiště a vítr vtáhne Kiko dovnitř. Děti přijdou na vypuštění motýlů, začnou, ale Kiko nikde není. Lukáš se rozhodne Kiko zachránit a kouzelná síla mu ukazuje cestu, Kiko zatím vyslovuje své přání, ale nic se nemění, nakonec ji Lukáš najde a zachrání před útokem vlka. Kouzlo zafunguje a Kiko dostane od Lukáše pusku. Naposledy se s královskou rodinou rozloučí a když běží vše říct tatínkovi, ukáže se, že obrázek krále už není vybledlý. Takže všechno dobře dopadlo.

3.3.2 Tématika a motivy

Hlavním tématem je kouzelné dobrodružství japonské holčičky na českém zámku v Kroměříži, kde se setkává s duchem princezny a snaží se jí pomoci ze zakletí. Ačkoli se nejedná o kouzelný svět, je magie v tomto příběhu velmi zásadní. Především je to přítomnost ducha princezny, duše biskupa zakleté do vlčího těla, obřích pavouků, kteří umí vytvořit kouzelný zvukotěsný kokon. Dalšími takovými prvky jsou třeba měnící se bludiště, které nemůžou normální smrtelníci vidět, kniha, jejíž obrázek záhadně bledne a barva najednou získá bývalou sílu. Jsou to i jen letmo zmíněné prvky, jako třeba závojnátky v rybníku, které vytvoří chodníček, a kouzelný vítr, který vžene Kiko do spleti bludiště. K magičnosti se vztahuje i náměsíčnost, což je sice fakticky spánková porucha, ale působí záhadně a často se vztahuje k měsíčním fázím, které hrají roli v různých pověrách.

Dalším výrazným motivem jsou prvky proti stereotypizaci a odlišnost. Výrazné je to především na postavení Kiko v české škole, kde se jí spolužák směje kvůli jejím šikmým očím, což působí až xenofobně. Ovšem právě díky svému odlišnému původu si nakonec všechny spolužáky získá. Zvláštní je i tím, že ještě nikdy nechodila do školy. Její první česká kamarádka Eva se ale také liší – je popsána jako že „*vypadala tak trochu jako kluk*“¹⁰⁵. Možná právě proto se spřátelí velmi rychle. Maminka Kiko popírá stereotypní představy o maminkách v domácnosti zcela. S Kiko a s tatínkem je málo, protože cestuje po celém světě, takže větší část výchovy zůstává otci. Ještě více tuto představu popírá, když se v příběhu objeví. Přijíždí na motorce a tatínek poznamenává: „*Zase si vypůjčila tu nejrychlejší a nejhluchější*.“¹⁰⁶ A pod růžovou helmou má vlasy ostříhané na krátko. Ke všemu z obou rodičů jenom ona věří vyprávění své dcery o duchovi princezny. K motivu odlišnosti se dá přiřadit také proměna charakteru postavy spolužáka Lukáše, který se nejdříve Kiko směje, ale na konci se vše promění (či se odkryje pravda) a Kiko dokonce vyjádří svou náklonnost.

Lehce, ale přesto znatelně jsou zde naznačena také sociální témata. Je to fakt, že Kiko během dětství postrádá kamarády, protože nikdy nechodila do školy a často se stěhuje. Pro dětský vývoj je kontakt s vrstevníky důležitý, což si Kiko sama dokáže uvědomit a sama se rozhodne chodit do školy. Pravděpodobně ještě závažnější, ačkoli ne zásadní pro děj, je zprvu pouze poznámka paní učitelky o tom, že Lukáš „*to nemá doma zrovna jednoduché*“¹⁰⁷. Ke

---

¹⁰⁵ PILÁTOVÁ, Markéta. *Kiko a tajemství papírového motýla*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2010. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-81-4. s. 13-14

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 35

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 22

konci čtenář zjišťuje, že se jedná o špatně fungující rodinu, v níž je otec alkoholik a s matkou se hádají.

Významný pro tvorbu Markéty Pilátové je i výběr místa, kde se děj odehrává. Moravské město Kroměříž s jeho zámekem se stalo dějištěm příběhu o Kiko, ale je to také místo narození autorky příběhu. Představuje tedy čtenářům krásná místa, která zná. I v příběhu o Kiko najdeme zmínku o Jižní Americe, ale pouze v informaci, že zrovna, když Kiko s tatínkem odjíždí do Kroměříže, tak maminka je v Argentině.

Z cizích kultur je v příběhu mnohem zásadnější než Jižní Amerika kultura japonská, která je čtenářům nenásilně přibližována pomocí běžného života rodiny Kiko. V první kapitole, když je Kiko s tatínkem ještě doma v Japonsku, můžeme číst, že „*tatínek nachystal večeri a sedli si s miskami rýže na japonskou rohož*“¹⁰⁸, což je ještě zdůrazněno ilustrací. Celý příběh také prostupuje origami, které je dostatečně vysvětlené a zároveň je to prvek představující japonskou kulturu, který prostupuje celým dějem v České republice.

Najdeme zde i motiv lásky. Je to láska rodinná a partnerská, když přijede maminka Kiko. Užívají si společně strávený čas jako rodina a pak zůstanou rodiče bez Kiko a Kiko ví, že „*si špitali a smáli se a určitě se taky pusinkovali*“¹⁰⁹. Láska je zobrazená také v dětském zalíbení, které se může projevovat i posměšky, které mají upoutat pozornost.

3.3.3 Jazyk

Příběh o Kiko je psán spisovným jednoduchým jazykem, který je přístupný dětem nižšího školního věku. Někdy se ovšem autorka musí potýkat se složitějšími slovy, která je třeba vysvětlit. Tatínek Kiko je např. restaurátor knih, což je vysvětleno a zároveň je použito jednodušší označení, které používá Kiko, „*doktor knih*“¹¹⁰. Také slovo origami je vysvětleno, zároveň také přeloženo doslovně z japonštiny. Opačný problém, který zobrazuje složitost českého jazyka pro cizince, je zmíněné slovo Kroměříž, které nejde zprvu japonské holčičce vyslovit.

---

¹⁰⁸ PILÁTOVÁ, Markéta. *Kiko a tajemství papírového motýla*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2010. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-81-4. s. 8

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 39

¹¹⁰ Tamtéž, s. 7

Převažuje spisovný jazyk, ale objevují se běžné výrazy obecné a nespisovné češtiny. K těm patří např. „*kruciprdy*“¹¹¹ a formulace „*šikmý oči*“¹¹². Objevují se i nově vytvořená slova, třeba že princezna mluví „*princeznovsky*“¹¹³ a v altánku žijí pavouci „*sítáci*“¹¹⁴.

Text je logicky celý v českém jazyce, ačkoli realisticky vzato se v příběhu objevují ještě dva další jazyky. Kiko s maminkou a tatínkem spolu určitě mluví japonsky, přestože to není nijak zdůrazněno. Kiko a tatínek také hovoří s učitelkou ze školy anglicky, což je zprvu zmíněno a dál už to musí čtenář sám předpokládat. Nejzajímavěji ovšem působí to, že Kiko dokáže mluvit s duchem princezny bez jazykové bariéry, to je ovšem přisouzeno nějakému nadpřirozenu, které celé setkání provází.

3.3.4 Kompozice a vyprávěč

Děj je rozčleněn do šestnácti nečíslovaných pojmenovaných kapitol, jež předchází předmluva Violy Fischerové. Děj je chronologický bez žádných větších dějových odboček. Výjimkou je krátké retrospektivní vyprávění ducha princezny a situace, kdy je Kiko ztracena v začarovaném bludišti a děj běží paralelně v kouzelném světě bludiště a v normálním světě, kde se schází děti ze školy s paní učitelkou a maminkou Kiko. Text je vystavěn tak, že klade důraz na smyslové vjemy. Z popisu jak Kiko „*vidí maminčiny ruce, jak hladí papír a pečlivě skládají každý záhyb*“¹¹⁵ čtenář sám přímo vnímá jemné papírky v rukou a vidí šikvné ruce, jak s nimi pracují. Jako by čtenář sám cítil a slyšel to, co Kiko, když čte, že „*ucítila, jak něco pronikavě voní ve vzduchu. Byly to šeršky a divoký česnek, který rozkvétal v ohromné zámecké zahradě. Někde v dálce zakřičel páv.*“¹¹⁶ Výrazné je v příběhu napětí a gradace. Děj se postupně vyvíjí až detektivním způsobem a ke konci napětí stoupá. Autorka používá metafory a personifikace, např. „*labutí flotila*“¹¹⁷ a „*batůžky jim spokojeně poskakovaly na zádech*“¹¹⁸.

Vyprávěč je v er-formě a je vševědoucí, o čemž vypovídá i to, že například děti ve škole označí jmény, ačkoli se s nimi hlavní hrdinka zatím neseznámila. Přibližuje čtenáři vnitřní myšlenky a pocity především hlavní postavy, Kiko, ale také jejího tatínka, její maminky, kamarádky Evy, ducha princezny a nakonec taky spolužáka Lukáše.

---

¹¹¹ PILÁTOVÁ, Markéta. *Kiko a tajemství papírového motýla*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2010. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-81-4. s. 45

¹¹² Tamtéž, s. 10

¹¹³ Tamtéž, s. 31

¹¹⁴ Tamtéž, s. 41

¹¹⁵ Tamtéž, s. 9

¹¹⁶ Tamtéž, s. 9

¹¹⁷ Tamtéž, s. 15

¹¹⁸ Tamtéž, s. 14

3.3.5 Ilustrace

Ilustrace Daniela Michalíka jsou dvojího typu. Jeden typ, ten početnější, zastupují ilustrace barevné, které zachycují, buď celou scénu, tzn. to důležité s pozadím, nebo pouze to nejdůležitější bez pozadí. Druhým typem jsou ilustrace černobílé, kterých je jen pár, a jsou to jen kontury bez např. stínování. Ilustrace jsou realistické a zobrazují to, co je popsáno v textu. Za obzvlášť povedené se dají pokládat především ilustrace zobrazující dění v noci, které skutečně realisticky zachycují pohled na tmavou zámeckou chodbu a na park v noci, které lehce prosvěcuje měsíční světlo. Na konci knihy jsou dva návody na skládání origami. Je to hvězdička a motýl, stejné skládanky, jaké se objevují v příběhu.

Výrazným prvkem grafické úpravy je autorské písmo Ori Ivy Janigové, které je ve stylu origami skládanek. Je jím nadepsaný název na vazbě včetně hřbetu a jsou jím nadepsané názvy kapitol.

3.4 Jura a lama

V roce 2012 vyšla Markétě Pilátové další kniha pro děti s názvem *Jura a lama*. Příběh o chlapci Jurovi, který má dvě maminky a společně se starají o ovce a lamy, vydalo nakladatelství LePress. Jako autorská pohádka je kniha vhodná opět pro mladší školní věk, avšak nakladatelství v knize určuje vhodnost už pro děti od 4 let. Kniha vyšla za podpory Slovensko-českého ženského fondu a usiluje o zrovnoprávnění dětí ze stejnopohlavních rodin s dětmi z heterosexuálních rodin.

3.4.1 Děj

Děj se odehrává v horách Jestřábníkách na farmě July a Joly, které se mají rády, a tak se vzaly a mají syna Juru. Společně chovají na farmě ovce a z jejich vlny pletou šály, svetry a koberečky. Pro dobrou náladu si často hrají na trumpetu a bubny a Jura se k nim občas přidá. Mají ještě kocoura Micifa, který se celý život toulal a ledacos zná a často trpí bolestmi hlavy.

Jednoho dne, když má Jura zrovna narozeniny, přivezou mámy na farmu šest lam z Bolívie, které zachránily před smrtí a které chtějí chovat kvůli jejich kvalitní vlně. Ovcím se nové spolubydlící nelíbí a ani jim nerozumí, protože jsou lamy z cizí země. Lamám se ale v Jestřábníkách líbí a ukáže se, že Micifu umí kečuánsky, a tak si s nimi může povídat.

Jula a Jola odvedou lamy vysoko do hor na pastvinu, kam ovce nechodí, a lamy tam zůstanou, protože rády spí venku. Cestou nesou Juru a sůl jako zátěž, protože rády cvičí. Jula s Jolou usoudí, že je dobře, že lamy zůstávají na pastvině, protože ovce aspoň nebudou žárlit,

ale ty si myslíš, že lamy vysoko v horách zůstávají kvůli tomu, že tam mají poklad. Pomluvy o lamách a pokladu nedají ovcím klid a když se jedné z nich, Bětce, které se lamy vlastně docela líbí, narodí jehňátko Julek, slyší Julek jen povídačky o lamách a pokladu. Protože lamy nikdy neviděl a je moc zvědavý na poklad, zjistí od Micifa, jak se na pastvinu dostane. Cestou se mu vše ale poplete a jehně se ztratí, zrovna když začne sněžit.

Micifu, který pochopil, proč se Julek vyptává, vyrazí z farmy mnohem později než Julek, protože zná zkratku a ví, že může Julkovi nadběhnout. Ale nemůže ho najít, tak se vydá za lamami, aby mu s hledáním pomohly. Mezitím se na farmě všichni vzbudí a zjistí, že Micifu a Julek zmizeli a vydají se je hledat.

Beránek Julek zatím leží v závěji sněhu a najednou se propadne do krtčí chodby a tam se setká s Krtkou Brtkou, královnou všech krtků. Krtka Brtka je kouzelnice, která ve své křišťálové kouli vidí, kde se co děje, a její chodby se přizpůsobí velikostí všem, kdo k ní chtějí vstoupit. Brtka se o Julka postará a uloží ho do postele, aby rozmrzl a vyspal se. Micifa našťestí brzy napadne, že by o Julkovi mohla Krtka Brtka něco vědět a jde se k ní s lamami zeptat a Julka tam najde. Zatímco si Krtka Brtka povídá s lamami, do jejich chodeb přijde i druhá pátrací skupina, která vyrazila z farmy.

Krtka Brtka se velmi zlobí na ovce, že lamy pomlouvají a že kvůli jejich nenávisti se Julek ztratil a málem zmrznul. Sama se tedy s ostatními vydá na farmu, kde ovcím vyhubuje a dá jim trest, že se musí s ní od lam učit indiánskou řeč a budou naopak lamy doučovat česky, aby si všichni hezky rozuměli. Nakonec tedy vše končí idylicky a závěr je plný ponaučení, jak se má člověk (nebo i zvíře) chovat.

3.4.2 Tématika a motivy

Hlavním tématem příběhu *Jura a lama* je soužití všech původních i nových obyvatel farmy, což vede k dobrodružné výpravě malého beránka. Titulní postava nemá především v druhé části příběhu nijak zásadní roli a vyprávění se více zaměřuje na beránkovo hledání záhadných lam a jejich pokladu.

Neboť se jedná o autorskou pohádku, najdeme v příběhu hned několik pohádkových motivů. Především je to fakt, že lidé v příběhu dokáží mluvit se zvířaty, pouze se vyskytuje jazyková bariéra mezi česky mluvícími lidmi a zvířaty a indiánsky mluvícími lamami. Dalším pohádkovým motivem je královna všech krtků Krtka Brtka. Její podzemní chodby se zvětšují do potřebných rozměrů návštěvníků a to, co se děje na povrchu země sleduje přes svou křišťálovou kouli.

Dalším motivem, který je pro příběh zásadní, je opět motiv odlišnosti. Je popsáno, jak se ovcím na farmě nelíbí lamy, protože jsou jiné. Pomlouvají je a nechtějí se s nimi bavit, přestože jejich jediným důvodem je odlišný vzhled a původ. Vychází z toho ponaučení, že vnímat odlišnost negativně je špatné. Nejvýrazněji zřejmě působí ale fakt, že titulní postava Jura má dvě maminky. Je třeba už malé děti seznamovat s tím, že existují i homosexuální páry a že děti s takovými rodiči se nijak neliší od dětí s heterosexuálními rodiči. Příběh ukazuje výraznou odlišnost od stereotypního pohledu na rodinu a zároveň představuje, že homosexuální rodiče s dítětem fungují společně jako každá heterosexuální rodina.

S tímto motivem souvisí další, a to je motiv lásky. Láska je zde představena jako partnerská, konkrétně homosexuální, ale také jako silný cit mezi členy rodiny. Jura a jeho mámy se mají rádi a starají se o sebe a také máma ovce se bojí o své jehně, když se ztratí. Když ho najde dostane jehně naplácáno, ale je jasné, že se jedná jen o prostředek ponaučení, a ne o chybějící lásku. Dokonce i kocour Micifu myslí na lamu Lenu mnohem víc než na kohokoli jiného.

U jiných motivů již bylo zmíněno ponaučení, které vystupuje jako další z důležitých motivů. Neboť je kniha určena dětem už od 4 let, je motiv ponaučení následující po ukázání něčeho, co by se nemělo dělat, důležitý pro výchovu. Příběh například vypráví o tom, že ovce bezdůvodně pomlouvají lamy a Jurovy mámy jim pak vysvětlí, jaký je to nesmysl. Je to také podpořené tím, že právě kvůli pomluvám se malé jehně ztratí. Výsledkem poučení ovcí o nesmyslnosti jejich pomluv je v závěru knihy popsání propojení dvou kultur, české a indiánské, které vyznívá velmi idylicky. Také bylo zmíněno, že zběhlý beránek dostane po nalezení pro ponaučení na zadek. Je zde i ponaučení o tom, co je pravý poklad: „*Poklad? Hm, já myslím, Julku, že největší lamí poklad je ta divočina kolem. Víš, ta ohromná svoboda a taky to, jak je Jula s Jolou, já i Jura máme rádi. Řekl bych, že to je jejich největší poklad. A lamy jsou zase náš poklad. Dávají nám tak krásnou, jemnou vlnu, že když ji prodáme, máme spoustu peněz i na granule pro ovce. Tak se to má s těmi všemi poklady, víš.*“¹¹⁹

Motiv známých míst Markéty Pilátové je přítomen i v této pohádce. Faktem je, že místo děje, „*nevysoké, chladné hory*“¹²⁰ Jestřábníky, jsou vymyšlené, ale svým názvem mohou připomínat existující české pohory, Jeseníky. Oblast českých Jeseníků zahrnuje i Velké Losiny, které jsou jedním z bydlišť autorky. Přímochařeji se v textu vyskytuje zmínka o Jižní Americe,

---

¹¹⁹ PILÁTOVÁ, Markéta. *Jura a lama*. Ilustroval Dora DUTKOVÁ. V Praze: LePress, 2012. ISBN 978-80-904193-3-9. s. 30

¹²⁰ Tamtéž, s. 5

neboť lamy dovezené do Jestřábníků pochází z Bolívie a mluví kečuánsky, což je indiánský jazyk.

3.4.3 Jazyk

Jazyk textu je jednoduchý a převážně spisovný. Jen velmi výjimečně jsou použity výrazy nespisovné a obecné češtiny, a to pouze v přímé řeči. Jsou to výrazy jako např. „*prud'as*“¹²¹ a „*nány*“¹²². Časté jsou expresivní výrazy snadno pochopitelné malými dětmi. Nejčastěji jsou to zdobněliny jako například že „*chalupa je vystlaná bavlnkami, klubičky a barevnými provázky*“¹²³. Občas jsou pro vystižení situace použity citoslovce, např. pro Jurovo hraní na pletací jehlice je použito „*cink a cink a cink*“¹²⁴. Originální formulace je „*lamy jedny lamovaté*“¹²⁵.

Logicky a zároveň výstižně jsou použita jména – kromě lidských postav s originálními jmény, se české ovce jmenují česky a bolivijské lamy mají bolivijská jména. Pro vytvoření alespoň malé představy o jazyku lam, je v textu použito kečuánské slovo „*raphi*“¹²⁶, které je ihned přeloženo jako pozdrav „ahoj“.

3.4.4 Kompozice a vyprávěč

Děj je řazen chronologicky, ale má více paralelních linií. Zatímco rodina odvádí lamy do hor, na farmě ovce pomlouvají lamy. Poté co se ztratí beránek Julek a kocour Micifu ho jde hledat, se děj dělí dokonce do tří paralelních linií – samotného beránka, kocoura, ke kterému se připojí lamy, a rodiny s maminkou Julka. Střídání těchto linií vyvolává napětí v tom, jak to dopadne.

Pohádka začíná slovy evokujícími klasickou pohádku: „*Za temnými, vysokými lesy, hlubokými a dravými řekami se dívají k nebi nevysoké, chladné hory. Jsou to hory Jestřábníky a v nich žijí Jula a Jola.*“¹²⁷ Z básnických prostředků je využívána metafora, např. „*bouřky jí (trávě) česaly zelené vlasy*“¹²⁸, či přirovnání, např. „*jako balík slámy žuchnul do chodby*“¹²⁹. Představivost čtenářů zkouší informace, že u Krtky Brtky pijí „*čaj z podzimního listí s příchutí*

---

¹²¹ PILÁTOVÁ, Markéta. *Jura a lama*. Ilustroval Dora DUTKOVÁ. V Praze: LePress, 2012. ISBN 978-80-904193-3-9. s. 8

¹²² Tamtéž, s. 52

¹²³ Tamtéž, s. 5

¹²⁴ Tamtéž, s. 6

¹²⁵ Tamtéž, s. 52

¹²⁶ Tamtéž, s. 13

¹²⁷ Tamtéž, s. 5

¹²⁸ Tamtéž, s. 20

¹²⁹ Tamtéž, s. 49

*sušených žížal*¹³⁰, protože je to pravděpodobně téměř pro všechny čtenáře nepředstavitelná chuť.

Vypravěč je vševědoucí, a tudíž v er-formě. Není to vystupující postava, do děje nezasahuje, pouze z vnějšku vše popisuje. Zachycuje myšlenky a pocity všech postav a také představuje vystupující postavy.

3.4.5 Ilustrace

O ilustraci i grafickou úpravu knihy se postarala Dora Dutková. Její ilustrace jsou velmi barevné, což náleží k informaci, že Jurovy mámy pletou různé barevné výrobky z vlny. V knize je mnoho celostránkových ilustrací zachycujících situace popsané v textu. Ty jsou doplněné podobným počtem půlstránkových ilustrací, které jsou bez pozadí. Zachycují spíše různé předměty charakterizující příběh, ale občas také situace.

Na předsádkách je návod na to, jak se naučit plést. Titulní strana s názvem knihy a jménem autorky má text, který vypadá jako složený z pletených šál. Názvy kapitol a čísla stránek (včetně obsahu) jsou jakoby malovaná dítětem. Je to tak malým čtenářům určitě bližší.

3.5 Gorilí táta

V roce 2013 vyšla v nakladatelství Novela bohemika kniha s názvem *Gorilí táta*. Pod tímto titulem je společně s Markétou Pilátovou podepsán i Marek Ždánský, který byl do roku 2008 ošetřovatel lidoopů v pražské zoo. Tentokrát se jedná o literaturu faktu, která je vhodná pro mládež ve věku 11 až 15 let, také proto, že literatura faktu se nebrání ani tématům zviřecího rozmnožování, porodu či úmrtí.

3.5.1 Děj

Vyprávění Marka Ždánského začíná jeho návštěvou Španělska, kam se přijel ze stesku podívat na gorilí samičku Moju, o kterou se staral skoro šest let. Moja se k němu nejdříve nehlásí a tváří se uraženě, ale po několika hodinách se mu přijde pěkně ukázat.

Poté se vypravěč vrací na začátek svého příběhu. Jeho otec byl milovníkem zvířat, stejně tak jako on. Chovali různá zvířata a přes zimu ještě ke všemu ježky, kteří nestihli zazimovat. Kvůli tomuto zájmu se přihlásil na střední školu s oborem chovatel cizokrajných zvířat. Nejvíce ho zajímali tlustokožci. Na školu se ale bohužel nedostal, a tak vystudoval gymnázium. Při

---

¹³⁰ PILÁTOVÁ, Markéta. *Jura a lama*. Ilustroval Dora DUTKOVÁ. V Praze: LePress, 2012. ISBN 978-80-904193-3-9. s. 53

jedné návštěvě zoo si opsal nějaké telefonní číslo kvůli možnosti pracovní pozice. Až o několik měsíců později číslo znovu našel a zavolal na něj. A skutečně získal místo, bohužel ne u tlustokožců, ale u opic.

Opice si nakonec oblíbil, ale zjišťoval, že v zoo je potřeba spoustu věcí změnit. Jeho šéfová si myslela, že opice milují maso a chtěla jim dopřát to nejlepší, ale ve skutečnosti jedí převážně vegetariánskou stravu, kterou občas doplní něčím trochu masitým. Také chtěl, aby se především gorily více hýbaly a aby samice se samcem spali ve stejné místnosti.

Když se orangutan nezajímal o samici, Marek přemluvil kolegyni, aby se samci chodila ukazovat nahoře bez, což nakonec vyvolalo v orangutanovi dostatek vášně a narodila se dvě mláďata. První mládě začali ošetřovatelé odchovávat na umělé výživě a Marek s tím nemohl už nic udělat, ačkoli s tím nesouhlasil. U druhého mláděte už se postaral o přirozenou výchovu.

Vypráví i o šimpanzích, které převážel do ukrajinské zoo, když se v té pražské začal budovat nový moderní pavilon. Na letiště v Kyjevě pro něj a dva šimpanze nikdo nepřišel a čekal skoro celý den, než se s nimi mohl vydat na přibližně 600 kilometrů dlouhou cestu. Zvířata v přepravních bednách musela být zoufalá a hladová, stejně jako Marek. Po dlouhé cestě nakonec do určené zoo dojeli, zvířata se dostala do nejhezčí instalace, ale místní ředitel rozhodně nesouhlasil se stravou, kterou Marek pro zvířata navrhnul. Několik dní tam zůstal i Marek, ale nakonec úplně vyčerpaný odjel. Za půl roku přišla zpráva, že obě zvířata uhynula.

Historika o útěku gorilího samce Asumba přichází po smutném příběhu o šimpanzích na pobavení. Vypravěč se snaží vysvětlit, že gorily nejsou vůbec útočné, jak zobrazují mnohé filmy, pouze je nutné k nim mít potřebný respekt, který si dokáží zjednat. Když v zoo zkratovaly dveře do jeho výběhu, Asumbo využil situace a vydal se na procházku. Marek před ním schoval novou kolegyni a sám zachránil malé dítě, jehož matka si myslela, že šlo o pokus o únos. Asumbo si užíval svobody, dokud ho veterinář neuspal. Nikdo samozřejmě nepřišel k úhoně.

Autoři se snaží vysvětlit, proč jsou zoologické zahrady důležité. U goril, jejichž populace už je ve volné přírodě dost nízká, je to výhoda hlavně v medializaci, lidé se o zvířata více zajímají. V pražské zoo dali do pavilonu kamery, aby se lidé mohli na život goril dívat i na internetu. A tyto kamery zachránily život malé gorile Moje, která se málem utopila ve vodním příkopu. Marek s kolegyní ze záběrů kamer pochopili, že se něco děje, a když zjistili, co se stalo, Marek bez váhání skočil pro Moju do příkopu a zachránil ji.

Vypráví i o gorilím samci Pongovi, kterého vlastnil katarský šejk a když ho omrzela, daroval ho pražské zoo. Pong byl ale víc jako člověk a s ostatními gorilami si nerozuměl. Když přišly v létě 2002 povodně, všechny gorily se zachránily díky protipovodňové věži. Když se ale

Marek do věže dostal, zjistil, že tam chybí právě Pong, kterého našli až za dva dny mrtvého. Do protipovodňové věže se nedostal, ačkoli byl přímo u ní, možná právě kvůli špatným vztahům s tlupou.

Autoři představují také, jak jsou gorily a šimpanzi velmi blízcí člověku, i z hlediska genetické výbavy (mezi člověkem a šimpanzem je rozdíl jen 1 % genetické výbavy). Marek si myslí, že možná proto se lidi o lidoopy tolik zajímají. Když se narodí mládě, je to velká radost pro zoo, ale často se raduje i celá republika. Zvyšuje se tím i návštěvnost zoologických zahrad.

V závěru Marek vysvětluje, že práce ošetřovatele je hlavně o lásce ke zvířatům, ale také o respektu a získání respektu. Kruh se uzavírá, vracíme se do Španělska za Mojou a Marek se jako gorilí táta těší, že už brzy bude gorilí děda.

3.5.2 Tématika a motivy

Hlavním tématem je život se zvířaty Marka Ždánského. Jeho životní příběh, který ho přivedl až do pražské zoo k opicím a příhody, které se mu v tomto povolání přihodily. Tato životní cesta mladým čtenářům ukazuje, že si člověk má jít za svým snem, ale že se také nemá bránit příležitostem. Cesta je nevyzpytatelná a člověk nikdy neví, kam ho dovede. Zájem o tlustokožce Marka přiměl zajímat se o pracovní místo v zoologické zahradě, a to ho přivedlo ke gorilám. Slovy vypravěče: „*Sloni, hroši a nosorožci sice vzbuzují respekt, ale opice, ty ve mně vzbudily zvědavost.*“¹³¹

Výrazným motivem prostupujícím hlavní téma je láska ke zvířatům. Práce v zoologické zahradě není jednoduchá, naopak je velmi náročná fyzicky i psychicky, a pro peníze se dělat nedá. Taková práce musí být z lásky ke zvířatům. Proto je pak těžké, když nějaké zvíře uhyne, ale také velká radost, když se nějaké narodí. Marek Ždánský popisuje, jak jsou obzvlášť šimpanzi a gorily blízcí lidem, proto se některé vztahy zdají být až rodinné, proto se kniha jmenuje *Gorilí táta*.

Důležitým motivem je v knize koloběh života. Neboť je kniha určena už trošku starším čtenářům, je zde koloběh života bez příkras a eufemismů. Ovšem stále se jedná o knihu pro mládež, takže autoři nezabíhají do detailů. Čtenář se dozví o rozmnožování opic, o porodu, o možnosti úmrtí při porodu, o smrti, i té nepřírozené.

Velmi výrazným prvkem tohoto typu literatury je faktografická stránka. Vyprávění příběhů o opicích je prokládáno faktickými informacemi o konkrétních zvířatech. Často to má i důležitý význam pro příběh samotný. Čtenář se dozvídá spoustu zajímavých informací o

---

¹³¹ PILÁTOVÁ, Markéta a Marek ŽDÁNSKÝ. *Gorilí táta*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Novela bohémica, 2013. ISBN 978-80-87683-06-4. S. 14

orangutanech, o šimpanzích, a hlavně o gorilách. Dozvídá se hodně o jejich životě ve volné přírodě, ale také o životě v zoologických zahradách. Ukazuje, že existují různé představy o tom, jak se o zvířata starat – některé špatné, některé špatné s dobrým úmyslem a ty správné. Za správné považuje Marek Ždánský vše, co je přirozené, co nejvíce připomíná život ve volné přírodě.

Objevují se zde i kulturní rozdíly. Hodně se projevují při Markově cestě do ukrajinské zoo. Cesta mezi Kyjevem a Nikolajevem, přibližně 600 kilometrů, Ukrajince nijak nerozruší, zato českého chovatele velmi. Také snídání boršče každé ráno není pro Čecha zvykem. Příběh o rozmarném životě katarského šejka, který nechá vyvraždit celou gorilí tlupu, aby pro své potěšení mohl vlastnit gorilí mládě, které už nechce, když vyroste, je ukázkou rozdílu kulturního i sociálního.

3.5.3 Jazyk

Jazyk textu je hlavně spisovný, ale často je prokládaný hovorovou, občas dokonce obecnou češtinou. Běžné jsou v textu formulace jako např. „*číslo mého života*“¹³², „*smrad*“¹³³, „*mladej*“¹³⁴, „*poseroutka*“¹³⁵, „*hovnometač*“¹³⁶ apod. Neboť je příběh vyprávěn z pohledu ošetřovatele zvířat, a ne literáta, je hovorový jazyk přirozenější. Jazyk je čtivý a jednoduchý, ale nemusí se přizpůsobovat malým čtenářům a nemusí složitější slova vysvětlovat. Jediné, co je třeba vysvětlovat, jsou výrazy odborné hantýrky, kterou používají pracovníci zoologických zahrad. Mezi takové výrazy patří např. „*přenos*“¹³⁷, což je výraz používaný pro vytvoření nepřirozeného vztahu zvířete k chovatelům, nebo když je zvíře odchované „*na flašku*“¹³⁸, znamená to, že nebyl krmen mateřským mlékem a jeho vývoj se stal nepřirozeným. Velmi časté v textu je „*polidšťování*“¹³⁹, což znamená, že člověk přisuzuje zvířatům lidské vlastnosti.

3.5.4 Kompozice a vyprávěč

Knihy není řazena chronologicky, kapitoly popisují jednotlivé příběhy, které všechny ovlivnily život a práci Marka Ždánského, některé se zaměřují na orangutany, některé na šimpanze, nejvíce na gorily a některé obecně na chod a význam zoologické zahrady. Kapitoly je

---

¹³² PILÁTOVÁ, Markéta a Marek ŽDÁNSKÝ. *Gorilí táta*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Novela bohemia, 2013. ISBN 978-80-87683-06-4. s. 13

¹³³ Tamtéž, s. 14

¹³⁴ Tamtéž, s. 19

¹³⁵ Tamtéž, s. 22

¹³⁶ Tamtéž, s. 74

¹³⁷ Tamtéž, s. 18

¹³⁸ Tamtéž, s. 21

¹³⁹ Tamtéž, s. 18

celkem jedenáct, jsou pojmenované a neočíslované. První kapitola a závěr knihy jsou psány v přítomném čase, proto také vyvolává pocit uzavření kruhu. Ostatní kapitoly jsou retrospektivním vyprávěním v minulém čase. Kniha obsahuje jen velmi málo dialogů, je postavena především na vypravěčově monologu.

Básnických prostředků je využito více a jsou častější než v autorských pohádkách určených mladším dětem. Především jsou to přirovnání, např. „*gorily se totiž na noc přísně oddělovaly, jako v nějakém gorilím klášteře*“¹⁴⁰, „*vypařili se všichni jak pára nad borščem*“¹⁴¹ apod. Dále jsou to metafory a metonymie, např. „*paní Švábová, to bylo jedno velké, padesátileté, láskyplné polidšťování*“¹⁴², „*zbytky své dlouho nepoužívané a řádně zarezlé gymplácké ruštiny*“¹⁴³, „*v tom smradlavým a hnusným a smutným bahně a černé vodě zoufalství*“¹⁴⁴ apod.

Příběh Marka Ždánského do literární podoby zpracovala Markéta Pilátová, přesto je celý příběh vyprávěn z jeho pohledu. Vypravěč je tedy v ich-formě a je hlavní postavou děje. Tudíž je to vystupující postava a vyprávění je velmi autentické. Vypravěč nám sám představuje vše, co sám vidí, co si myslí a co cítí. Některé historky jsou velmi emocionální, především ty smutné, jako zpráva z ukrajinské zoo, která ho ztlačí, nebo když najde při povodních mrtvé tělo Ponga. Vyrovnávají je ale i ty úsměvné, jako když z pavilónu uteče gorilí samec, a ty veselé, jako když se narodí mládě.

3.5.5 Ilustrace

Knihu ilustroval Daniel Michalík, který Markétě Pilátové ilustroval už autorskou pohádku *Kiko a tajemství papírového motýla*. V příběhu Marka Ždánského je ilustrací v poměru k textu mnohem méně než v pohádce o Kiko. Je to dané především tím, že je kniha určena starším čtenářům.

Ilustrace jsou buď celostránkové, nebo dokonce dvoustránkové. Na dvoustraně jsou pouze čtyři ilustrace, ale pouze dvě z nich představují jednu ilustraci, tzn. další jsou jen dva jednostránkové obrázky vedle sebe na dvoustraně. Kresby jsou velmi barevné, propracované a realistické. Zachycují to, co je v textu popsáno. Předsádky a názvy kapitol zdobí přírodní motivy, větve či listí.

---

¹⁴⁰ PILÁTOVÁ, Markéta a Marek ŽDÁNSKÝ. *Gorilí táta*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Novela bohémica, 2013. ISBN 978-80-87683-06-4. s. 18

¹⁴¹ Tamtéž, s. 33

¹⁴² Tamtéž, s. 18

¹⁴³ Tamtéž, s. 29

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 62

3.6 Kiko a tulipán

V roce 2016 vyšla Markétě Pilátové zatím poslední kniha určena dětskému čtenáři. Je to volné pokračování příběhu o japonské holčičce Kiko s názvem *Kiko a tulipán*. Vše důležité se zopakuje, takže není nutné znát první příběh pro četbu druhého. Také tento díl je autorskou pohádkou určenou čtenářům mladšího školního věku. Kniha opět vyšla v nakladatelství Meander v umělecké edici Modrý slon.

Předmluvu ke knize napsal Radek Malý, který je sám autorem mnoha dětských knih. Představuje autorku knihy i hlavní postavu Kiko, především to, že je spojuje světoběžnictví.

3.6.1 Děj

Příběh začíná v moravské Kroměříži, kde skončil první díl. Kiko a její tatínek se znovu stěhují za tatínkovou prací, tentokrát jen na jiný zámek na Moravě. Odjíždí do Velkých Losin, které jsou známé také kvůli čarodějnickým procesům. Ještě nezačala sezóna, tak je ubytuje nějaký zvláštní pán v cylindru, o kterém později zjistí, že není kastelán, jak si mysleli, ale už ho nepotkají. Tatínek restauruje knihu, která je psaná neznámým jazykem, který se snaží rozluštit a nejde mu to. Kiko si zatím prohlíží zámek a jeho zahradu. Jsou tam zvláštní sochy trpaslíků a také plochý kámen, na kterém je nápis zvláštním jazykem.

Kiko je náměsíčná a v noci se vydá na nádvoří, kde najde kamenné trpaslíky obživlé, jak tančí a hrají na nástroje. Trpaslíci od ní chtějí složit origami tulipán, tak to udělá a jde zas spát. Tatínek už začíná být ze své práce nevrlý a nezajímá se o to, co mu Kiko povídá. Ta zatím sleduje, že na zámku se děje spousta podivných věcí. Tajemné schodiště ji dovede do archivu, jehož dveře jsou pokryty vyrytými tulipány, kde se setkává s Archivářkou. Její oči mění barvu a dokáží z očí vyčíst minulost. Kiko ji poprosí o přeložení textu, který si opsala z plochého kamene v zahradě, ale Archivářka jí řekne, že by měla znát důvod, proč ho chce přeložit. Řekne jí jen, že kámen zakrývá vstup do říše Pána neživých věcí.

Kiko se v noci zdá sen, ve kterém na ní někdo mluví neznámým jazykem a ten hlas slyší ještě celé dopoledne. Chce to říct tatínkovi, ale tatínek začíná být ze své práce velmi podrážděn a začíná být zlý na Kiko, tak se Kiko rozhodne zavolat mamince, která slíbí, že mu domluví. Tatínkovi se ale najednou povede rozluštit knihu, nebo si to aspoň myslí a dokáže přečíst jeden odstavec, ale dál už to nejde. V noci se Kiko náměsíčná vydá za Archivářkou a ta jí poví, že kniha, kterou se snaží tatínek rozluštit, je životní příběh, který o sobě napsal kouzelník, Pán neživých věcí. Vypráví, jak toužil po cibulkách tulipánů, protože byly vzácné, ale mnohé nedokázal vypěstovat. Setkal se s čarodějkou, která dokázala pěstovat cokoli, a vyzval ji na

kouzelnickou soutěž, kterou ona vyhrála. On jí byl uchvácen a po nějaké době ji požádal o ruku, což čarodějka odmítla, protože poznala, že je špatný člověk. Stal se Pánem neživých věcí tak, že věcem, které považoval za neživé, namluvil, že neživé jsou a slíbil jim, že je může oživit, když mu budou sloužit. Jako kamenní trpaslíci, které Kiko viděla živé.

Další den prší a Kiko se jde podívat na plochý kámen se záhadným nápisem. Skládá origami a najednou se kámen odklopí a Kiko se dostane do říše Pána neživých věcí, provází ji tam jeho hlas a chce po ní, aby ho naučila zastavovat čas, což podle něj dělá, když skládá origami. Baví se tam s oživlým trpaslíkem v cylindru, který dělal, že je kastelán, a ten ji prosí, aby Pána neživých věcí nic neučila, aby nebyl silnější, snaží se prý ovládnout čas. Prozradí jí, že Archivářka je ta čarodějnice, která kouzelníka odmítla.

Kiko se dostane zpět za zámek pomocí skládání. Jde hned za Archivářkou, která jí vypráví o tom, jak kouzelník na zámku upaloval domnělé čarodějnice, které ho nechtěly naučit svá kouzla. Vysvětlí Kiko, že je jediná, kdo může ji a všechny, které kouzelník drží, zachránit, a to tak, že ho porazí v kouzelnickém souboji. V souboji ve skládání origami, protože kouzelník není dostatečně trpělivý. Kiko si to chce rozmyslet, ale zjistí, že Pán neživých věcí unesl jejího tatínka, a tak ho vyzve na souboj. Od maminky zjistí, že nejtěžší origami jsou kudusamy a vymyslí svou vlastní. Trvá to dva dny a dvě noci, ale kouzelník výzvu přijme.

Souboj ve skládání má Kiko předem vyhraný, kouzelníkovi skládání vůbec nejde a Kiko vyhraje. Jako výhru si může cokoli přát. Přeje si, aby kouzelník osvobodil všechny své zajatce a všechny čarodějky a kořenářky, které upálil. Kouzelník to splní, ale nechá Kiko na místě souboje, kdesi v horách. Náměsíčnou ji ale velký kondor donese na zámek, kde je velká oslava, přijede i maminka s tatínkem. Tatínek je Kiko moc vděčný a záhadná kniha je najednou psaná česky.

3.6.2 Tématika a motivy

Hlavním tématem je další kouzelné dobrodružství odvážné Kiko, které už se povedlo ze zakletí osvobodit ducha princezny a její královské rodiče. Tentokrát se ze zakletí snaží vysvobodit mnohem více lidí. Magických motivů se objevuje spousta včetně kouzelné říše, do které se Kiko na chvíli dostane. Ovšem na samotném zámku ve Velkých Losinách se odehrává mnoho kouzelných věcí. Kamenní trpaslíci s cylindry v noci ožívají, záhadné nápisy se najednou rozpohybují a dají se přečíst apod. Samotné postavy Archivářky a Pána neživých věcí jsou magické, neboť jsou to oba čarodějové a používají různá kouzla.

Výrazným motivem je záhada. Během děje je nastoleno několik otázek, které se postupně zodpovídají, ale jak se otázky hromadí, stává se situace čím dál záhadnější. Co je to za zvláštní

kámen v zahradě? Jakým jazykem je na něm napsán text? Jak to, že kamenní trpaslíci v noci tančí? Kam vede tajené schodiště? Kdo je vlastně Archivářka? Všechny otázky vedou k jedné, která je všechny zaštiťuje – Co se to na zámku děje? Většinu otázek zodpoví Archivářka, ale některé otázky je potřeba vyřešit. A o to se Kiko postará, protože je odvážná. Její odvaha je tentokrát více než v prvním díle skutečně zásadním prvkem, protože tentokrát dává v sázku svůj život pro záchranu životů ostatních.

Vystupujícím motivem je i historie. Příběh o tom, že Pán neživých věcí na zámku upaloval čarodějnice, které mu nechtěly vyrazit tajemství svých kouzel, naráží na historické události, neboť ve Velkých Losinách probíhaly čarodějnické inkviziční procesy. Markéta Pilátová nešťastnou historii v příběhu přisuzuje zlému čaroději a na konci všechny upálené čarodějky oživí. Historie obce je citelná také ve zmínce o psaní dopisu na „*krásně zdobený papír vyrobený ve starodávné losinské papírně*“¹⁴⁵.

Motiv odlišnosti je v druhém díle podstatně méně znatelný než v díle prvním. Pouze když Kiko navštíví obchod u papírny, je zmíněno, že „*paní prodavačka údivem otevřela pusou, protože nepočítala s tím, že japonská holčička bude mluvit česky*“¹⁴⁶. Více do popředí vystupuje situace Kiko a její rodiny. Tatínek už se Kiko tolik nevěnuje, je na ní občas zlý a většinou ji ani pořádně neposlouchá. Maminka je znovu na cestách. Velmi snadno se v příběhu stane, že je Kiko dva dny úplně bez rodičů a tatínka musí dokonce zachránit.

Šikovně schované na pozadí boje dobra se zlem je zde ponaučení, jak by se člověk neměl chovat. Hlavní záporná postava, Pán neživých věcí, je zde představena tak negativně, že s ní nemůže nikdo sympatizovat, a všechno, co je jí přisouzeno pak může vyznívat také negativně. To, že je netrpělivý, mu zajistí prohru v zásadním souboji. Je potetovaný, kouří a nadává, takže čtenáře třeba od takovýchto pokušení odradí.

Zásadní je zde místo děje. Jak už zmiňuje Radek Malý v předmluvě, jsou Velké Losiny jedním z bydlíšť autorky. Vrací se tedy znovu do míst, která dobře zná, a zároveň ukazuje čtenářům další krásné (a tajuplné) místo České republiky. Dokonce se objevuje i zmínka o Jižní Americe, neboť když Kiko volá mamince, je maminka zrovna v Ekvádoru.

---

¹⁴⁵ PILÁTOVÁ, Markéta. *Kiko a tulipán*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-89-0. S. 55

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 28

3.6.3 Jazyk

Text je psán převážně spisovným jazykem, maximálně s prvky hovorové češtiny či expresivní výrazy, např. „*ten zatracený jazyk v té zatracené knížce*“¹⁴⁷. Hned na začátku je napsáno, že Kiko a tatínek už umí česky, což v prvním díle neuměli. Usnadňuje to problém s překladem. Protože se Kiko učila česky v Kroměříži, často používá hanácké „*no toto*“¹⁴⁸, žádné další hanácké výrazy nepoužívá, ale hezky to vystihuje to, že se česky učila na Hané. Z rodného jazyka hlavní hrdinky jsou používána jen slova „*origami*“¹⁴⁹ a „*kudusamy*“¹⁵⁰. Origami jsou japonské papírové skládačky a kudusamy jsou také, jen složitější. V textu je také latinská moudrost v latině. Zvláštní je použití komářího bzučení, ve kterém Kiko slyší slova: „*Tadýý, archiív, bzik, bzzz, bzzz... archiíív...*“¹⁵¹.

3.6.4 Kompozice a vypravěč

Děj knihy je chronologický a je rozčleněn pouze do pěti delších kapitol, kniha nemá ani obsah. Před začátkem příběhu je umístěna předmluva Radka Malého. Do chronologie zasahuje delší retrospektivní vyprávění Archivářky, ve kterém popisuje minulost Pána neživých věcí. Vypravěč sleduje pouze jednu dějovou linii, a to linii, ve které vystupuje Kiko. Retrospektivní část příběhu se sice netýká Kiko, ale je vyprávěno jí. Kniha je vystavěna především na dialogích, protože na rozdíl od prvního dílu se může Kiko se všemi dorozumívat řečí a nemusí být ze strany vypravěče popisována gestikulace.

Z básnických prostředků autorka používá hodně metafory, např. „*úplně přestala vnímat čas, nebo se spíš do času celá ponořila*“¹⁵² či personifikace, např. „*zkroucené kořeny starých borovic, které výhružně šuměly a šeptaly do jarního větru*“¹⁵³. Nejčastější jsou přirovnání, některá jednoduchá a výstižná, např. „*oči přimhouřené, jako ostražitá kočka*“¹⁵⁴, některá originální a tajuplná jako např. „*zbyly jenom obavy a strach. Jako by všechno posypaly saze z dávných hranic a smáčely slzy nevinných*“¹⁵⁵. Výrazná je gradace, příběh má trochu detektivní ráz a doprovází ho strašidelná atmosféra, kterou prohlubuje děj odehrávající se v noci či blížící se bouřka.

---

¹⁴⁷ PILÁTOVÁ, Markéta. *Kiko a tulipán*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-89-0. S. 27

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 23

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 9

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 56

¹⁵¹ Tamtéž, s. 18

¹⁵² Tamtéž, s. 44

¹⁵³ Tamtéž, s. 45

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 40

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 59

Vypravěč příběhu je v er-formě a není úplně vševědoucí. Sleduje pouze jednu linii, linii Kiko, a představuje hlavně její pocity a myšlenky. Když Kiko pozná, že je tatínek rozrušený, dokáže to vypravěč popsat, ale když Archivářka vypráví příběh o sobě samé, ale Kiko to nepozná, neprozradí to ani vypravěč. Vypravěč ale není vystupující postavou a do příběhu nezasahuje.

3.6.5 Ilustrace

O ilustrace se postaral znovu Daniel Michalík, který ilustroval už první díl o Kiko a také knihu *Gorilí táta*. Celostránkových ilustrací je méně než v prvním díle, ale často text doplňují menší obrázky. Celostránkové ilustrace zachycují konkrétní situace popsané v textu, menší obrázky pouze předměty či postavy bez pozadí. Všechny jsou barevné a realistické.

Předsádky jsou pokryté origami tulipány, takovými, jaké skládá Kiko v příběhu několikrát. Zvláštností grafické úpravy jsou dva texty dopisů, které jsou psané psacím písmem připomínající rukopis perem.

4 Vzájemné srovnání knih

Po představení všech šesti knih Markéty Pilátové určené dětskému čtenáři následuje komparace těchto děl a zobecnění výsledků komparace, neboť se dá v autorčině stylu vysledovat několik podobností a také několik rozdílů.

Nejvíce se od všech ostatních knih liší *Gorilí táta*. Přisuzujeme to tomu, že se jedná o životní příběh Marka Ždánského, který Markéta Pilátová „pouze“ zpracovala do literární podoby. Příběh není výsledkem její tvůrčí imaginace. Liší se žánrem, neboť se jedná o literaturu faktu, i věkovou kategorií, jíž je určená. Naprosto se liší i tematikou, kompozicí, a především narací, neboť se jedná o jedinou knihu složenou z jednotlivých příběhů a je vyprávěna v ich-formě. I jazyk se dost liší, je mnohem hovorovější, než u ostatních knih. Stejně je pouze členění do kapitol.

Druhou knihou, která se od ostatních liší, je *Jura a lama*. Rozdílnosti už nejsou tak velké a není jich tolik, přesto jsou znatelné. Žánr je stejný jako u ostatních čtyř (autorská pohádka), ale věkově je kniha nakladatelstvím určena pro děti už od 4 let. A vzhledem k nízkému věku doporučeného recipienta vystupuje do popředí funkce výchovná, je tedy mnohem častější přímo vyslovené ponaučení. Motiv magie se ve vymyšleném prostředí zdá být přirozenou součástí světa, především jsou to mluvící zvířata.

Tím se dostáváme k nejdůležitějšímu poznatku – ostatní čtyři knihy jsou si velmi podobné. Každý příběh je unikátní, ale vychází ze stejného základu. Co se týče žánru a určení, všech pět knih se dá označit za autorskou pohádku určenou mladšímu školnímu věku (6–10 let).

Témata se většinou opakují, ale objevují se v různých podobách. Především je v každé knize příběh založen na magii – příběhy o Vivivíle se i částečně odehrávají v jiném, kouzelném světě, příběhy o Kiko řeší zakletí v lidském světě. S tím souvisí i pohádkový motiv boje dobra se zlem, který ve všech čtyřech knihách výrazně vystupuje.

Tematika odlišnosti a boje proti stereotypům je důležitá ve všech pěti autorských pohádkách. V příbězích o Vivi to je především hendikepovaná Ema a Vivi, která naprosto popírá vžité představy o nežných vílách. V příbězích o Kiko je to Kiko samotná, neboť se jedná o japonskou holčičku, která představuje cizí kulturu v České republice. V příběhu o Jurovi je to nepodmíněná nenávist ovcí k lamám kvůli jejich původu a rozhodně také lesbické partnerství Jurových maminek. K tomu se také váží určité sociální problémy dětí, hlavně se jedná o vztahy v rodině, jejichž porušenost nám zobrazuje *Víla Vivivíla a stíny zvířat* a příběhy o Kiko.

Jak už bylo během analýzy řečeno, díla Markéty Pilátové se často zasazují do míst, která zná, nebo na taková místa alespoň poukazuje. Představuje tak čtenáři, co je jí blízké a může taková prostředí dobře popsat. Tato místa se dají společně označit pouze dvěma názvy – severní Morava a Jižní Amerika. Ze severní Moravy jsou v příbězích o Kiko ukázána dvě místa, a to Kroměříž a Velké Losiny, v příbězích o Vivi je nejdříve pouze zmíněna a v druhém díle i přítomna babička z Hané (která vystupuje i s nářečím) a vymyšlené Jestřábníky, kde bydlí Jura se svými maminkami, názvem trochu připomínají existující Jeseníky na severu Moravy, což už je ale vzdálená spekulace. Jižní Amerika je v příbězích o Vivivíle zastoupena zachráněnými zvířaty ze zverimexu, v příbězích o Kiko se objevuje také, protože maminka Kiko je v Argentině a pak v Ekvádoru, v příběhu o Jurovi a lamách je to fakt, že lamy pochází z Bolívie.

Jazyk všech autorských pohádek si je velmi podobný, možná pouze znovu u knihy *Jura a lama* je trochu jednodušší. Jinak je ale obecně jednoduchý přiměřeně dětskému recipientovi. Co je třeba vysvětlit, je vysvětleno, co je třeba přeložit z jiného jazyka, je přeloženo. Občas jsou užívány novotvary (především příběhy o Vivivíle) a různé originální formulace. Vždy je použita spisovná čeština s prvky češtiny hovorové a obecné.

V rámci kompozice jsou všechny knihy (včetně *Gorilho táty*) členěny do kapitol a všechny autorské pohádky jsou vyprávěny chronologicky. Jsou používány jednoduché básnické prostředky, jako je přirovnání, personifikace a metafora. Autorské pohádky jsou vyprávěny v er-formě, mění se míra vševědčnosti vypravěče, který ale pokaždé do příběhu nezasahuje a není vystupující postavou.

Ilustrací se ujali různí umělci, ačkoli tři ze šesti knih ilustroval Daniel Michalík. Ilustrace jsou zpravidla realistické a zobrazují to, co je popsáno v textu. Ve všech knihách se objevuje několik celostránkových ilustrací. Všechny knihy, kromě *Víla Vivivíla a stíny zvířat*, jsou barevné.

Obecně tedy můžeme říci, že všech šest knih Markéty Pilátové určených dětskému čtenáři se shoduje v realistické ilustraci, ačkoli jejich tvůrci jsou jiní, a v členění do kapitol. Pět knih bez *Gorilho táty* se shodují v žánru, mnoha tématech, hodně v jazyku, chronologii i narativním způsobu. Kniha *Jura a lama* je určena mladším recipientům a je tomu uzpůsobena.

Výsledkem může být určení, že autorka se zaměřuje hlavně na tvorbu autorských pohádek, které jsou vhodné především pro mladší školní věk, těmto čtenářům je uzpůsoben jazyk i tematika. Autorka raději využívá vypravěče v er-formě, který může být vševědoucí, ale je méně autentický. Autorka se ale nebrání ani tvorbě pro starší děti a jinému žánru, *Gorilí táta* tak představuje pověstnou výjimku potvrzující pravidlo.

Závěr

Závěrečná část práce shrnuje a představuje všechny poznatky získané v předchozím textu. Ve stručnosti seznamuje s obsahem teoretické části, která se dělí na část o literatuře pro děti a mládež a na část představující Markétu Pilátovou. Dále shrnuje poznatky z praktické části, která se zaměřila na analýzu dětských knih Markéty Pilátové.

V první kapitole jsme se zabývali literaturou pro děti a mládež (LPDM) jako svébytným literárním žánrem. Tento žánr byl charakterizován jeho specifiky, mezi které patří věkové vymezení 3–16 let, základní funkce (poznávací, relaxační, didaktické a fantazijní) a komunikace se čtenářem. Jako výrazný specifický prvek byla představena ilustrace, jejíž význam je v dětské literatuře velký. Byl také krátce nastíněn její vývoj v české LPDM. Dále jsme se pokusili LPDM rozčlenit podle několika faktorů. Byla to členění dle jazykové formy na poezii, prózu a drama, členění dle záměru na intencionální a neintencionální, členění ontogenetické na předškolní věk, mladší školní věk a starší školní věk a členění dle literárních žánrů, které se dají rozdělit dle původu, z nichž bylo představeno říkadlo, povídka a pohádka včetně její žánrové variace – pohádky autorské.

V další části jsme nastínili vývoj české LPDM. Za první knihu určenou primárně dětskému čtenáři byla označena *Orbis sensualium pictus* Jana Amose Komenského z poloviny 17. století a počátky rozvoje dětské knihy v českých zemích bylo určeno do doby vlády Marie Terezie a Josefa II., tedy do 2. poloviny 18. století. Sledovali jsme významný rozvoj v 19. století a inovace i tradice ve století 20.

Ve druhé kapitole jsme představili Markétu Pilátovou. Část o spisovatelce jsme uvedli stručným životopisem, v němž byla vyzdvížena především její studia a následné pracovní zkušenosti, za kterými se často vydávala mimo Českou republiku, konkrétně do Španělska a Jižní Ameriky. Zmínili jsme její publicistickou práci a blíže představili její literární činnost. V oblasti literatury debutovala románem *Žluté oči vedou domů* v roce 2007 a první dva romány byly nominovány na dvě literární ceny. Jmenovali jsme také díla, která Markéta Pilátová přeložila ze španělštiny.

Třetí a čtvrtá kapitola představují praktickou část. Ve třetí kapitole jsme se postupně věnovali všem šesti knihám z tvorby Markéty Pilátové, které jsou určeny dětskému čtenáři. Tyto knihy byly představovány chronologicky podle data vydání. V pořadí: *Víla Vivivíla a stíny zvířat* (2009), *Víla Vivivíla a piráti jižního moře* (2010), *Kiko a tajemství papírového motýla* (2010), *Jura a lama* (2012), *Gorilí táta* (2013) a *Kiko a tulipán* (2016). Rozbor každého díla byl uveden stručným dějem a následovala analýza v oblasti tematiky a motivů, jazyka,

kompozice, narace a ilustrace. Ve čtvrté kapitole jsme se pokusili knihy podle výsledků analýzy komparovat, generalizovat a informace sumarizovat. Srovnání bylo provedeno ve stejných oblastech jako samotné analýzy, aby byly knihy srovnány na všech úrovních. Výsledkem bylo zjištění že, autorka se zaměřuje hlavně na tvorbu autorských pohádek, které jsou vhodné především pro mladší školní věk. Využívá především naraci v er-formě. Takto se dá charakterizovat pět ze šesti autorčiných dětských knih. Výjimkou je kniha *Gorilí táta*, která se liší už tím, že na ní spolupracovala s Markem Ždánským, jehož životní příběh v pražské zoo zpracovala.

Markéta Pilátová za posledních deset let obohatila český knižní trh třinácti knihami, což je více než jedna kniha za rok, můžeme ji tedy označit za autorku velmi plodnou. Téměř polovina jejích knih se věnuje dětskému čtenáři. Je zřejmé, že autorka je schopná psát různorodě a nepodléhá stereotypu. V oblasti dětské literatury se její schopnost psát rozmanitě projevila především spoluprací s Markem Ždánským. Prokázala ovšem také určitou jednotnost, která čtenářům do budoucna slibuje přístupný jazyk a kompozici snoubící se s originálními příběhy.

Použité zdroje

Primární literatura

PILÁTOVÁ, Markéta. *Víla Vivivíla a stíny zvířat*. Ilustroval Jakub ZICH. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Respekt (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-80-7422-000-5.

PILÁTOVÁ, Markéta. *Víla Vivivíla a piráti Jižního moře*. Ilustroval Jakub ZICH. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. Respekt (NLN, Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 978-80-7422-066-1.

PILÁTOVÁ, Markéta. *Kiko a tajemství papírového motýla*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2010. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-86283-81-4.

PILÁTOVÁ, Markéta. *Jura a lama*. Ilustroval Dora DUTKOVÁ. V Praze: LePress, 2012. ISBN 978-80-904193-3-9.

PILÁTOVÁ, Markéta a Marek ŽDÁNSKÝ. *Gorilí táta*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Novela bohemica, 2013. ISBN 978-80-87683-06-4.

PILÁTOVÁ, Markéta. *Kiko a tulipán*. Ilustroval Daniel MICHALÍK. Praha: Meander, 2016. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-89-0.

Sekundární literatura

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. Literární řada. ISBN 978-80-200-2410-7.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

CHALOUPKA, Otakar, VORÁČEK, Jaroslav. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1984.

KOBR, Jaroslav. *Malý slovník literárních pojmů*. Praha: Linx, 2001. Oktáva. ISBN 80-86194-08-6.

KOPÁČ, Radim. *Česká literatura pro děti a mládež (2000-2011): Czech literature for children and young people (2000-2011) = Tschechische Kinder- und Jugendliteratur (2000-2011)*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2012. ISBN 978-80-87546-03-1.

Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí: kontexty, problémy, trendy. Praha: Obec spisovatelů, 2009. ISBN 978-80-904218-3-7. URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003. ISBN 80-7198-548-1.

MATOUŠEK, Petr a Martin REISSNER. *Bylo, nebylo, bude: česká kniha pro děti a mládež 2004 = Once upon a time to come : Czech books for children and young people 2004*. Ilustroval Jindra ČAPEK. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2005. ISBN 80-86310-51-5.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

STEHLÍKOVÁ, Blanka. *Cesty české ilustrace v knize pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1984.

ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny: literární adaptace lidových pohádek*. Praha: Albatros, 1989

VAŘEJKOVÁ, Věra. *Česká autorská pohádka*. Brno: CERM, 1998. ITEM. ISBN 80-7204-092-8.

Časopisecké zdroje

CERMANOVÁ, Anna. Kým v temnotě vlastně jsme. *Tvar*. 2008, **2008**(1), s. 2.

KARFÍK, Vladimír. Žena, která rozumí hadům. *Týdeník Rozhlas*. 2010, **2010**(10), s. 18.

ODEHNAL, Petr. Recenze debutu jako epitaf? *HOST*. 2011, **XXVII**(8), s. 66.

Internetové zdroje

KAPRÁLOVÁ, D. *Psaní je pro mě únikem před přízemním rutinním životem, říká Markéta Pilátová*. *Idnes* [online]. Praha: MAFRA [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/psani-je-pro-me-unikem-pred-prizemnim-rutinnim-zivotem-rika-marketa-pilatova-1wx-/zpr_archiv.aspx?c=A091201_162043_kavarna_bos

Knihy. *Vydavatelství knih pro děti Meander* [online]. Praha: Meander [cit. 2017-06-09]. Dostupné z: <http://www.meander.cz/knihy/all/all/12>

MANDYS, Pavel. Pilátová, Markéta Tsunami blues (in HN). *ILiteratura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/33301/pilatova-marketa-tsunami-blues-in-hn>

Markéta Pilátová. *Spisovatelé&Literatura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://spisovatele.upol.cz/marketa-pilatova/>

NEMRAVA, Daniel. Lazo, Norma Věřící. *ILiteratura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/11075>

SOUKUP, Jaroslav. Pilátová, Markéta Hrdina od Madridu. *ILiteratura* [online]. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/37569/pilatova-marketa-hrdina-od-madridu>

Tajný život blech. *Meander* [online]. Praha: Meander [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.meander.cz/tajny-zivot-blech>

TOMAN, Marek. RECENZE: Čeština je tak trochu zaklínadlo, tak trochu správné heslo. *IDNES* [online]. Praha: MAFRA. [cit. 2017-02-04]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/kulate-ramy-slov-hrdina-od-madridu-recenze-fj2-/literatura.aspx?c=A160223_120621_literatura_ts

Všeobecný zvířetník doktora Revilloda. *BAOBAB* [online]. [cit. 2017-02-22]. Dostupné z: <http://www.baobab-books.net/vseobecny-zviretnik-doktora-revilloda>

WEISSOVÁ, Lada. Pilátová, Markéta S Baťou v džungli. *ILiteratura* [online]. [cit. 2017-05-04]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/37981/pilatova-marketa-s-batou-v-dzungli>

Resumé

The bachelor thesis *Markéta Pilátová and her books for children* focuses on children literature from this Czech contemporary author. The thesis aims to introduce, analyse and compare six specific children books from this writer.

The theoretical part of the thesis deals with characteristics of children and young people literature as an independent literary category. Description of this literary category is based on specific criteria and based on classification in the scientific literature. The specific characteristics, categories and the outline of origin and development of children literature are introduced. Separate chapter is the theoretical analysis of illustrations in children literature, which are a very important part of children books.

As next the theoretical part of the thesis deals with the life of Markéta Pilátová, as a writer and focuses to put her in context of contemporary Czech literature and mentions even her translating activities. She herself is introduced with a short biography.

Researched information from the theoretical part of the thesis is a source for the second – practical – part of the thesis. In this part we find analysis of children and young people literature from Markéta Pilátová. The researched books are: *Víla Vivivíla a stíny zvířat*, *Víla Vivivíla a piráti Jižního moře* (second book about the fairy Vivivíla), *Kiko a tajemství papírového motýla*, *Jura a lama*, *Gorilí táta* (based on cooperation of Markéta Pilátová with Marek Ždánský) and *Kiko a tulipán* (second book about Japanese girl Kiko).

The analysis of these texts is based on topic, composition, language and narration. Nonetheless important aspect is the illustration of these books, as it plays essential role in children literature, rather than in the adult literature.

After the analysis chapter follows the comparative chapter, searching for the most distinctive similarities and contrasts between the researched books. This comparison tries to answer the question, if Markéta Pilátová as a children literature writer focuses on single age category, if she writes only one genre of children and young people literature, if any theme repeats in her books, etc. And most important, if it's possible to generalise her writing style, or if her books differ in any way.

The conclusion is that the author focuses mainly on writing authorial fairy tales appropriate for readers in a middle childhood age and uses mainly third-person narration. Five of the six researched children books can be followingly characterised. The only exception is the book *Gorilí táta*, which is different mostly due to cooperation with Marek Ždánský, whose life story from Prague zoo she used for her book.